Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXII. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 28, 1916, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. Chicago, Ill., četrtek, 5. septembra (Sept. 5), 1929. Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 208

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

TRUST ELEKTRIKE PRAV DOBRO MAŽE

Oči ima uprte v bogate slapove Flathead v Montani; tajnik zvezne komisije se je izkazal za zvestega trustovskega služabnika.

Washington. — (F. P.)—Pretekli teden je prišlo na dan, da ima trust elektrike razpete svoje mreže preko gorate Montane, kjer se nahajajo bogati slapovi na indijanski rezervaciji po imenu "Flathead." Kongres je pred časom zaključil, da v slučaju, ako se slapovi porabijo v svrho proizvajanja električne sile, pripadejo vsi dohodki od oddaje slapov na rezervaciji živečim Indijancem.

Slapove si je ogledal tudi trust elektrike in za tem je naredil sklep, da se jih na en ali drugi način polasti. Predstavljajo vrednost 50 milijonov dolarjev v svrho proizvajanje elektrike. Washingtonski zastopniki elektrarskih magnatov so dobili nalogo, da pridobe zvezno elektrarsko komisijo za oddajo vodnih koncesij trustu pod najugodnejšimi pogoji. Zakulisniki trusta so pričeli mazati svojo osvojevalno mašinerijo in pridobili so za svoj projekt naklonjenost tajnika komisije Bonnerja, kar seveda ni bilo težko.

Poleg Rocky Mountains Power kompanije, ki je podružnica Electric Bond & Share družbe—sedež trusta elektrike—je prijavil aplikacijo za dobavo koncesij tudi gotov gradbeni inženir iz Minneapolisa, Minn., po imenu Walter H. Wheeler. Pri takoimenovani komisiji vsakega aplikanta zaslišati, predno izda dovoljenje. Bonner je pa Wheelerja enostavno postavil na stran z zanikanjem zaslišanja, češ da je njemu nemogoče konkurirati s trustom elektrike.

Wheeler se je za pomoč obrnil na senatorje Norrisa, Frazierja, Schalla in Shipsteada. S pomočjo odvetnika Groruda, ki zastopa v Washingtonu interese Indijancev, so nasprotniki trusta izvedeli, da je Bonner priporočil zvezni powerkomisiji, da odda začasno dovoljenje za zgraditev elektrarne Rocky Mountain Power kompaniji. Za enkrat so to nakano preprečili progresivni senatorji in obenem prisilili Bonnerja, da je dovolil zaslišanje Wheelerju. Zaslišanje se bo vršilo v 60 dneh.

Da Bonner ne misli resno upoštevati Wheelerjevo ponudbo, je razvidno iz njegove ponovne izjave, da se Wheeler ne more boriti s trustom elektrike. Po njegovem mnenju je trust dovolj močan, da vsakemu uspešnemu aplikantu prepreči razvoj Flathead slapov, ako ne drugače mu lahko prepreči pa nabavo kredita. V tem oziru je Bonner najbrže v pravem. Vendar so ta in podobne izjave skrajno netaktične od enega vladnega funkcionarja. V tem slučaju so seveda razumljive, ker Bonner je odprto naklonjen magnatom elektrike, katerim se ima zahvaliti za svojo sedanjo službo.

Da je nasprotoval zaslišanju inženirja Wheelerja, je vzrok ta, ker bo prišel na zaslišanju na rešeto tudi trust, v čigar službi je Bonner. Drugi vzrok je bil tudi ta, ker bo na dnevni red prišlo vprašanje, ali naj razvije slapove vlada ali pa privatni interesi.

Radi prej omenjenega zakona so v projekt močno zainteresirani tudi Indijanci, ker za nje je velikega pomena, pod kakimi pogoji bo komisija oddala slapove v najem. In ker so sedanji pogoji trusta skrajno neugodni za Indijance, so poslali v Washington A. A. Groruda. Kolikor je mogel do sedaj prodreti v skrivno mešetarijo je to, da hoče trust pograbiti slapove "for a song," kar je njegovim klijentom v slabo tolažbo. Našel je pa zanimiv komentar v reviji 'Commerce and Finance' z ozirom na borzno špekulacijo z delnicami raznih elektrarnih kompanij.

Komentar se nanaša na trgovanje z delnicami, na dobiček in na vprašanje bodočega izgleda za industrijo elektrike s stališča špekulacije. Med drugim pravi člankar: "Ne glede, katere delnice že kupiš na polju utiličnih družb, je gotovo to, da ne kupiš le delnic posamezne kompanije, marveč s to kupčijo faktično postaneš delničar vseh utiličnih družb. Medsebojno lastništvo je namreč prišlo do stopnje, da ena kompanija lastuje drugo in vse skupaj pa investicijski trust." (V industriji elektrike je ta trust Electric Bond & Share kompanija). To je izjava investicijskih bankirjev H. L. Horton kompanije in je jako značilna že radi jasnosti o tekoči koncentraciji kapitala.

Poldnevnik je velika potreba na železnicah

Velike lokomotive in novi stroji mečejo železničarje na cesto.

Washington. — (F. P.) — Zahteva za skrajšanje delavnika na pet dni v tednu postane splošna zahteva vseh železničarjev. To zahtevo so si že osvojile štiri bratovščine; na prihodnji konvenciji metaličnih strok, ki se vrši par dni pred konvencijo ADF, si jo osvoje pa vse ostale unije, dvanajst po številu. To se tiče predvsem železniških mehanikov.

Velike lokomotive so znižale število tovaren za čiščenje in popravljanje lokomotiv za polovico. V zadnjih 25 letih je lokomotiva navadno vozila 150 milj, predno je bila premenjena, kar je znašala daljava posamezne divizije. Moderna lokomotiva je povečala to daljavo na 450 in 500 milj ali na trikrat daljšo kot je bil običaj še pred par leti. To pomeni, da so prizadete vse stroke, ker daljša divizija pomeni znižanje števila mehanikov in vzdrževalnih delavcev.

Drugi faktor, ki meče železničarje na cesto, so novi stroji in produkcijske metode v popravljalnicah za lokomotive. Southern železnica je v kratki dobi znižala število strojnikov od dva tisoč na 1600.. Na splošno znaša znižanje števila mehanikov na vseh progah 10 procentov. To znižanje občutijo vse stroke železničarjev.

Ker železnice vedno uvajajo nove in boljše stroje, je vsaka špekulacija, kdaj prenehajo z odpuščanjem delavcev, brez pomena. Unije mislijo to novo zahtevo za skrajšanje delovnika na pet dni v tednu poriniti v ospredje in s tem povišati število delavcev. To zahtevo bodo skušale izvesti v prihodnjih par letih in nikakega dvoma ni, da bodo naletele na velik odpor.

MASTNI PROFITI JEKLARSKEGA TRUSTA

Cene delnicam so zletele kviško.

New York. — Profiti United States Steel korporacije so za mesece april, maj in junij zdrobili vse prejšnje rekorde "zaslužka." Čisti dobički za te mesece znašajo skoraj 72 milijonov dolarjev ($71,995,461); za prvo polovico tega leta znašajo pa $132,100,842.

Ta "zaslužek" je presenečil tudi bankirje v Wall streetu, ki so navajeni velikim profitom. Na podlagi rekorda cenijo, da bo "zaslužek" jeklarskega trusta znašal v tem letu nad 280 milijonov dolarjev. Vpliv teh velikih profitov je takoj dobil odmev na borzi, kjer so delnice korporacije zletele kviško kot zleti napihnjen balon. V zadnjih petih letih so poskočile nad 200 procentov.

ONTARIJSKA ELEKTRARNA KAŽE POT

Podjetje vredno nad pol milijarde bo plačano v 15 letih; elektriko prodaja dvakrat cenejše kot je cena v Ameriki.

Toronto, Ont. — Provinca Ontario, Kanada, ima tri milijone prebivalcev in hidroelektrarno, ki je vredna pol milijarde dolarjev. Dr. Monteith, blagajnik province, pravi, da so privatni interesi vsak čas pripravljeni odšteti to vsoto za podjetje, ako bi bilo na prodaj. O tem seveda nikdo ne sanja in je le primera.

Provinca Ontario je investirala v to elektrarno 152 milijonov dolarjev, komisija, ki jo upravlja, je vložila iz dobička podjetja 148 milijonov dolarjev. Vsega kapitala je bilo toraj vloženega 300 milijonov dolarjev.

V 15 letih bo hidroelektrarna izplačala ves dolg na podlagi sedanjega napredka, pravi komisija v svojem zadnjem poročilu provinčni zbornici. **Za kilovat elektrike računa dvakrat nižjo ceno kot je pa povprečna cena v Združenih državah.** Povprečna cena po mestih province je dva centa, v Ameriki je sedem in pol centa.

Hidrokomisija prodaja elektriko mestom in mesta jo prodajajo pa konzumentom. Princip proizvajanja in prodajanja elektrike ni profit, marveč zadostiti potrebi na podlagi stroškov. Radi tega je v Ontariju elektrika toliko cenejša kot v Združenih državah.

Pri tem je značilno tudi to, da obsega površina Ontarija toliko kot površina Texasa in Nove Mehike skupaj, kar pomeni široko omrežje po redko obljudeni provinci. Kljub temu je rast tega podjetja fenomenalna, kar pokazuje poročilo komisije.

Leta 1918 je investicija v to podjetje znašala 88 milijonov dolarjev, leta 1928 je vsota narastla na 300 milijonov dolarjev.

Leta 1918 je znašala rezerva distributivnega sistema 11 milijonov 500 tisoč dolarjev. Lansko leto je znašala ta rezerva, ki služi za prenovitev in širjenje žičnega omrežja, pa 75 milijonov 500 tisoč dolarjev, ali 560 procentov porasti.

Leta 1918 je kapaciteta elektrarne znašala 173 tisoč konjskih sil; lansko leto je producirala dnevno en milijon 71 tisoč konjskih moči.

Ta elektrarna ne služi samo mestnemu prebivalstvu, marveč se rapidno širi tudi po deželi. Leta 1922 je imela med farmarji 2226 konzumentov, lansko leto je število narastlo na 31,068. V to svrho je leta 1922 imela 320 milj omrežja in lansko leto pa 4103 milje. Ker so z napeljevanjem žic po deželi veliki stroški, oziroma redko naseljeni konzumentje, trpi provinca polovico stroškov in Hidro polovico. Farmarji plačujejo višjo ceno za elektriko kot pa mestno prebivalstvo. Vendar ne znaša cena v nobenem slučaju več kot tri in pol centa.

V fiskalnem letu 1928, ki se je končalo z 31. oktobrom, je čisti dobiček, po odbitju vseh stroškov in prispevkov v razne sklade, znašal $940,633. Poročilo upravne komisije pravi, "da se Hidro (skrajšano ime tega podjetja) nahaja v jako zadovoljivem stanju, ker državi ne dolguje niti centa razen na vloženi kapital, ki ga izplačuje potom "sinking" fonda kot to določa zakon.

Privatni interesi skušajo blufati ljudstvo, da hidro računa tako nizko ceno radi tega, ker ga subvencira država, kar pa seveda ni resnica razen pri napeljevanju žic po deželi. Zadnje dela radi tega, da tudi farmarji prejemajo elektriko po nizki ceni.

MacDonald razorožitveni pogajanji

Združene države in Velika Britanija se zedile na sedemnajstih točkah razorožitvenega programa.

Ženeva, 4. sept. — Včeraj se je vršilo zborovanje zastopnikov 53 držav v dvorani Salle Reformation, kjer je britski premier Ramsay MacDonald pojasnil smernice brite vlade, ki jih bo zavzela v prvemih svetovnega značaja. Njegova izjava se je tikala vseh mednarodnih vprašanj, ki so tvila diskuzijo na zborovanju.

Prva in najavnejša stvar v njegovi izjavi je bila izpoved, da so se Združene države in Velika Britanija zedele na sedemnajstih točkah ized dvajsetih glede razorožitvenega programa na morju. MacDonald je tudi izrazil upanje, da bo vprašanje ostalih točk rešeno in da bo prišlo do pogodbe v naslednjih par dneh. Britski premier je izjavil, da njegova vlada absolutno odklanja vsako tekmovanje z Združenimi državami v gradnji bojnih ladij. Pogajanja med obema vladama, ki se je vršilo doslej, je imelo namen, da se napravi pogodba, predno se začne zborovanje petih velesil, kateremu bodo lahko druge države poslale svoje načrte za preprečenje ostrih konfliktov med državami in da se ustvarijo pogoji za svetovni mir.

Ali priča unija s splošnim čiščenjem?

Nepošteni uradniki električarjev nastavljajo ušesa.

Chicago, — (F. P.) — Poročilo H. H. Broacha, podpredsednika mednarodne unije električarjev, o čiščenju in moderniziranju lokalne unije v New Yorku, je povzročilo veliko senzacijo tudi izven delavskih krogov. Posebno vlada radovednost v več mestih širom dežele, kje bo akcija dobila pri odmev, ker poročilo Broach definitivno agitira za splošno čiščenje korupcije in slabe uprave iz unij.

Pozorni so postali predvsem graftarji v uniji železničarjev. Vprašujejo se, kdaj bo mednarodna organizacija posegla v njihove lokale ter napravila korak kot je bil storjen v New Yorku. Broach namreč pravi, da korupcija ni bila udeležena samo v New Yorku, marveč se razteza po vseh mestih in na marsikatero unijo gradbenih delavcev.

Da bi bila aplikacija Broachove metode potrebna marsikjer, ni nikakega dvema, ker v mnogih krajih služijo unije gotovim graftarjem le kot sredstvo za sebične namene. Pri tej igri unijske korupcije stoje v ozadju razni korumpirani kontraktorji in podjetniki, ki rabijo nečiste unijske vodilelje proti dobremu plačilu v svoje umazane namene.

Podjetniki sabotirajo važno zborovanje

Washington. — Prizadevanje delavskega tajnika Davisa, da pridobi podjetnike v gradbeni industriji za splošno konferenco v interesu varstva delavcev pri delu, je do sedaj dobilo jako slab odmev pri delodajalcih. Namen konference bi bil, izdelanje splošnih varnostnih določb za vso ameriško gradbeno industrijo. Sedaj ima vsaka država in vsako mesto drugačne varnostne zakone, med katerimi so velika nesoglasja.

Deklica se je maščevala.

Memphis, Tenn., 4. sept. — Rosebud Akton, 15 letna zamorska deklica, je včeraj izpovedala oblastim, da je ona podtaknila ogenj v sirotišnici, v katerem je zgorelo osem otrok. Deklica je izjavila, da je to storila iz maščevanja, ker jo je nadzornica sirotišnice pretepla.

DROBIŽ IZ DELAVSKEGA SVETA

Počitnice za nadcestne železničarje.

Boston. — Nadcestni železničarji v tem mestu bodo prihodnje leto deležni 10 dni plačanih počitnic in leta 1931 se počitnice povišajo pa na dva tedna. Počitnic bodo deležni kondukterji in strojevodji. Nova pogodba, ki je bila podpisana za dve leti, tudi določa poldrugi cent povišanja plač na uro.

Kotlarji na zapadu pristopajo v unijo.

Los Angeles. — Lokalne unije kotlarjev na pacifični obali rastejo v članstvu in v živahnosti. To je opaziti v tem mestu; tudi poročila iz San Francisca so optimistična. V zadnjem mestu so kotlarji dosegli povišanje plač, kar je pripomoglo, da delavci pristopajo v unijo.

Pleteninarji izbrali razsodnika.

Philadelphia. — Dr. Paul Abelson iz New Yorka je bil izbran za razsodnika za pleteninarsko industrijo. Za njega so se zedinili podjetniki in unija. V tem poslu ima izkušnje iz kožuhovinske industrije, kjer je bil za razsodnika več let. o novi splošni pogodbi bo on odločal v vseh spornih zadevah med podjetniki in delavci.

Unije se združile.

New York. — Dve neodvisni uniji hišnih delavcev sta se združili, "ker poklicna organizacija ne koristi nikomur." Prizadeti sta unija operatorjev vzpenjač in unija elektrarnih delavcev. Nova organizacija se imenuje Amalgamated Building Service Workers Union, ki je industrialna po strukturi in uključuje vse poslopne in hišne delavce od porterjev do inženirjev in superintendentov.

Delavce gasolinskih postaj pomečejo na cesto.

St. Louis, Mo. — "Self-service" gasolinska postaja je nova iznajdba, ki je bila vpeljana v tem mestu. Ta iznajba pomeni, da izpodrine na cesto veliko število delavcev, ki si služijo svoj kruh na gasolinskih postajah. Izpodrinejo jih nove sesalke, ki delajo na stisnjen zrak. V prostor porineš kovan denar, ki sproži sesalko in si natočiš gasolina.... Napredek? Gotovo! Posebno še za delavce, ki bodo ob delo.

MacDonald pride v Ameriko 4. oktobra

London. — Ramsay MacDonald, britski delavski premier, se poda v Ameriko dne 29. septembra. Na ameriška tla bo stopil dne 4. oktobra. Z njim bo prišla tudi njegova starejša hči Isabela, ki navadno spremlja očeta na vseh daljših potovanjih. MacDonaldov obisk je posvečen dosegi novega sporazuma med Anglijo in Ameriko za zmanjšanje bojnih mornaric. O vprašanju bo MacDonald konferiral z Hooverjem in upati je, da med obema državama nastanejo nove prijateljske vezi kot rezultat te konference.

Poletna šola za delavke končana.

Burnsville, N. C. — Poletna šola za delavke na jugu je končana. Vršila se je že tretje leto. Letošnji tečaj, ki je trajal dva meseca, je obiskovalo 35 delavk. Prišle so iz raznih industrij, kamor so se sedaj tudi vrnile. Poleg regularnih učiteljic so predavali delavkam razni delavski voditelji, med njimi A. J. Muste iz Brookwooda, ki je obdržaval štiridnevno predavanje, Alfred Hoffman, organizator tekstilnih delavcev in Paul Porter od Lige za industrijsko demokracijo. V delavskih krogih na jugu vlada za to šolo veliko zanimanje.

Nemški kabinet odobril sklep haaške konference

Člani kabineta so mnenja, da je Nemčija veliko pridobila na konferenci.

Berlin, 4. sept. — Nemški delegatje, ki so se udeležili haaške konference, so včeraj prisostvovali seji kabineta, kjer so poročali o rezultatih. Seji kabineta je predsedoval Stresemann, minister za zunajne zadeve. Kabinet je potrdil in odobril vse sklepe, ki so bili napravljeni na konferenci.

Člani kabineta so se zedinili, da bodo obvestili nemško ljudstvo o vseh sklepih, ki so bili storjeni, da bo lahko uvidelo, da pomenijo korak naprej v razvoju nemške države, ne pa poraz, kot jih označujejo nemški nacionalisti.

Haaška pogodba pomeni, je dejal Stresemann, da je Nemčija zopet prevzela suverenost nad svojo državo, ker bodo vlade pričele z evakucijo Porenja po 15. sept. To tudi pomeni, da bo Nemčija prvo leto plačala 175 milijonov dolarjev manj reparacij kot pa je to določal Dawesov načrt. Republikansko časopisje je bilo naprošeno, da razširi to izjavo med nemško ljudstvo.

Britski letalci napadli Arabce

Muslimani tepeni v dveh napadih; dvanajst ubitih in nad dvesto ranjenih. Britske čete ujele voditelje in zaplenile orožje.

Jeruzalem, 4. sept. — Včeraj so britske čete izvršile najuspešnejši napad na Arabce blizu mesta Hettina. V teh napadih je bilo ubitih 12 Arabcev in nad dvesto ranjenih.

Napad na Arabce so izvršile tri britske kompanije s pomočjo policije. V bitki so igrali glavno vlogo tanki in aeroplani, ki so napadli Arabce z zraka. Zgodaj v jutro istega dne so britske čete zajele izgrednike, ki so pa pozneje ušli in našli zatočišče v Hettinu. Britsko vojaštvo jim je sledilo in jih doteklo. Razvila se je srdita bitka, ki je trajala več ur. Prijetih je bilo več muslimanskih voditeljev, ki so bili pozneje pripeljani v zapore v Tiberiju.

Britsko vojaštvo se je spoprijelo z izgredniki v okolici Jeruzalema. Aeroplani so presenetili Arabce, ki so taborili pri Lifti, severozapadno od Jeruzalema. Arabci, kolikor jih ni bilo zajetih, so pobegnili v puščavo in pustili za seboj puške in bombe, katere je britsko vojaštvo zaplenilo.

V Walaji je bilo aretiranih 170 Arabcev in zaplenjena je bila velika zaloga orožja. Arabski konjeniki so potem napadli britske čete pri Biddu, a so bili odbiti.

Britski komisar v Palestini John Chancellor je odredil, da se vsi izgredniki, ki so bili ujeti, oddajo sodišču. Vodje Muslimanov so radi te odredbe vzrujani in zahtevajo enako nastopanje proti židom, ki so provocirali izgrede v okolici Jafe.

Portoričani iščejo podpore v Washingtonu

Washington. — Pretekli teden je obiskala Hooverja deputacija Portoričanov. V Washington je bila poslana prvič, da interpelira pri predsedniku o imenovanju Theodorja Roosevelta, ki ga je Hoover določil za bodočega portoriškega governerja. Ker Portoričani dvomijo v Rooseveltovo sposobnost, je Hoover zagotovil deputacijo, da bo novi governer poslušal želje večine, kar pomeni republikance in delavce. Hooverju je nato deputacija izročila prošnjo, da kongres dovoli Portoriki posojilo 50 miljonov dolarjev. Denar bi se porabil za izboljšanje gospodarskega življenja te ameriške kolonije.

PANAMSKI PREKOP POSTAJA ZLAT RUDNIK

V 20 letih se bo popolnoma izplačal.

Washington. — Dne 15. avgusta je minilo 15 let, odkar je bil dograjen Panamski prekop. Iz poročila, ki je bilo objavljeno pretekli teden, je razvidno, da se je v 15 letih poslužilo prekopa 54,021 trgovskih ladij s skupnim tovorom okrog 275 milijonov ton. Dohodki za to dobo so znašali $223,751,682.

Stroški za zgraditev prekopa so znašali 388 milijonov dolarjev. Ker je bil prekop zgrajen v prvi vrsti z vojaških razlogov, v prid "narodne obrambe," je bilo del gradbenih stroškov pripisanih vojnemu departmentu v znesku 113 milijonov dolarjev. Ostalo vsoto 275 milijonov dolarjev je pa obveznost prekopa, ki se izplačuje iz dohodkov od prevoznin trgovskih ladij.

V prvih štirih letih operacije prekopa so bili dohodki manjši kot pa obratovalni stroški. Po tej dobi so se pričeli pa dvigati in sedaj znašajo letno od 25 do 27 milijonov dolarjev. V zadnjem fiskalnem letu so dohodki znašali $27,366,925 in stroški pa $9,637,150.

Čisti preostanek, brez obresti na vložen kapital, znašajo torej $17,729,775. Obresti na kapital znašajo letno $7,250,000. Po odbitku te vsote znašajo čisti dohodki skoraj deset milijonov in pol, kar je vseeno lep rekord za vladno podjetje. Posebno še, ako se upošteva trditev privatnih interesov, da je vladna sposobnost v obratovanju industrije zelo nizka.

Računa se, da se bo v 20 letih prekop popolnoma izplačal, ker njegovi dohodki se višajo od leta do leta. K temu lahko pripomnimo, da mogoče pride še v roke privatnim interesom, ako bo Hooverjev "robustni individualizem" tako lepo napredoval v bodoče kot napreduje sedaj. Ameriška vlada je razvila ali pa pomagala razviti še marsikatero industrijo. In kadar je pričela nositi dobiček, je bila še v slehernem slučaju podarjena privatnim interesom. Zadnja dva slučaja sta zrakoplovstvo in zvezna trgovska mornarica.

Zeppelin na domačih tleh

Tisoči pozdravili moštvo in potnike zračne ladje.

Fridrichshaven, 4. sept. — Graf Zepelin je dokončal svoj prekooceanski polet v sredo ob 2:52 zjutraj (čikaški čas), ko se je usidral v domačem pristanu v Fridrichshavenu. S tem je bil epohalni polet, ki je pričel 14. avg., končan. Ko se je velika zračna ladja bližala mestu, jo je pozdravilo streljanje iz topov in na pozorišču, se je zbrala velikanska množica ljudi.

V teku so velikanske priprave za veličastni sprejem moštva zrakoplova, v katerih bodo sodelovali visoki državni uradniki in zastopniki tujezemskih vlad. Združene države bo na slavnostih zastopal poslanik Jacob Gould Schurman. Med znamenitimi gosti, ki so dospeli v mesto, je bil tudi kapitan Herman Koehl, prekooceanski letalec. Mestni župan je naprosil oblasti drugih mest, da pošljejo posebne policaje, da bodo tako lahko obdržali red na prometnih cestah, ki so natrpane z avtomobili, ki hite iz vseh krajev v mesto.

Bivši čikaški župan umrl.

Chicago. — William Emmett Dever, ki je bil čikaški župan od leta 1923 do 1927, je v torek popoldne umrl. Vzrok smrti je bil rak v želodcu. Star je bil 67 let.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina: za Združene države (izven Chicago) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik z listom:

PROSVETA

2657-59 South Lawndale Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju, na primer (Aug. 31-1929), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je v tem dnevu potekla naročnina. Ponovite je pravočasno, da ni vam list po ustavi.

Rusko-ameriški stiki

Sovjetska vlada in ameriški business stopata v tesne prijateljske stike. Delegacija za delegacijo prihaja iz Rusije v Ameriko. Delegacije odhajajo iz Amerike v Rusijo. Prve so delavske, druge so buržoazne in kapitalistične. Zadnje dni je prišlo iz Moskve dvesto inženirjev in predsednikov državnih trustov. Sprejeli in pogostili so jih predsedniki in reprezentantje ameriških privatnih trustov. Med sovjetskimi gosti so B. Kuričin, predsednik stavbne korporacije, M. Nikiforov, predsednik kavčukarskega trusta, V. S. Matlin, podpredsednik elektro-tehniškega trusta, N. Levčenko, podpredsednik donskega premogovnega trusta itd.

Bedasto bi bilo misliti, da hodijo sovjetske delegacije sem na počitnice ali gledat trpljenje ameriškega proletariata. Prav tako bedasto bi bilo, če bi kdo smatral, da hodijo ameriške delegacije gledat bivše carske palače v Kremlu ali jokat se nad armado brezdomovinskih otrok v Rusiji. Vse to ni nič. Stiki tudi niso pognali iz ljubezni do bližnjega. Stiki so čisto materialni in gospodarski, po domače bizniški.

Ruski boljševiki in ameriški kapitalisti se prav nič ne ljubijo — ljubita pa se ameriški kapital in ruski dobiček. Agrarna Rusija se ne more razviti v industrijsko deželo brez tujega kapitala in ameriška produkcija potrebuje ruski trg. To je vsa skrivnost in bistvenost novih rusko-ameriških stikov.

Iz tega izvira, da so veliki ameriški magnatje kot so Ford, Du Pont, Young in cela vrsta drugih vzljubili boljševike in sklenili z njimi lepe kupčijske zveze. Celo mogočni jeklarski trust se je toliko ponižal, da je stopil k sovjetom in se pogodil za enajst milijonov dolarjev vrednosti manganove rude.

Business je business — kapitalistični in proletarski. Business nima nobene duše, morale ali etike. Tudi boljševiki morajo gledati na dobiček, ker so se lotili kapitalističnega businessa. Ameriški kapitalisti, ki dajejo sovjetom kredite in jim zidajo tovarne in elektrarne v Rusiji, pomagajo s tem razvijati nov ekonomski in socialni red v ruski republiki, dasi je ta red proti njihovemu prepričanju; na drugi strani pomagajo boljševiki ameriškim kapitalistom do nadaljnih profitov in s tem podaljšujejo življenje kapitalizmu v Ameriki, dasi je to proti njihovemu prepričanju. Oboji se morajo nekoliko žrtvovati — oboji drže figo v žepu, kadar stiskajo desnico drug drugemu.

Je pa razlika. Ameriškim kakor drugim kapitalistom je business cilj, dočim je boljševikom le sredstvo. Sedanji voditelji Rusije so praktični ljudje, ki skušajo izrabiti vsa mogoča sredstva — by hook or crook — za dosego svojega namena, ki je industrializacija agrarne Rusije. Ameriški kapitalisti, tudi materialisti do mozga na svoj način, pa izrabljajo ves svet za povečanje svojega businessa.

Edino na ta način more biti jasna ironija kooperacije ameriškega kapitalizma in ruskega komunizma. Drug drugega hočeta izrabiti za cilje, ki sta južni in severni pol. Nikdar v zgodovini človeške družbe se ni resnica historiškega materializma tako očitno razgalila.

Ako čitaš "Primorski Glas", ki izhaja na Dunaju, gledaš sliko fašističnega terorja v Primorju. List se bridko pritožuje, da fašisti zatirajo tudi slovenske pridige v cerkvah in italijanska cerkvena oblast kooperira z njimi. Ljudstvo vsled tega bojkotuje cerkve, ker noče poslušati italijanskih pridig.

Mogoče bodo primorski Slovenci in Hrvatje prej na jasnem, da nimajo od fašistične cerkve nobenega dobička, pa naj se jim laže v kateremkoli jeziku hoče. Saj so tudi nekateri katoliški duhovni v Ameriki — jezuit E. Boyd Barrett — začeli vihati nos nad Rimom in odprto napovedujejo (revija "Forum", avgust) odcep od fašističnega Rima. Spoznavajo namreč, da rimska cerkev postaja Mussolinijeva.

Delavski praznik je minil in delavci so se vrnili na delo (kateri imajo delo). Naj bodo zadovoljni! Drugo leto se praznik vrne. Medtem pa pride na njihov račun pet drugih praznikov, ki vsi trajajo po 24 ur!

Glasovi iz naselbin

Jožetu v spomin.

Milwaukee, Wis. — Kot grom in strela me je pretresla vest o smrti našega sodruga, pionirja in boritelja za pravice delavstva Jože Zavertnika, bivšega glavnega urednika Prosvete, ki jo je urejeval celih 18 let. Osebno nisem nikdar imel prilike govoriti z njim, četudi sem svoječasno posetil glavni stan jednote, pa žal ga ni bilo tisti čas v uradu. Želel sem osebno govoriti z našim borcem in ga vidati. Bil je odsoten.

Toda kljub temu sva se s pokojnim Jožetom večkrat pogovarjala — potom dopisov, ki jih je vselej priobčal skoro dobesedno, izvzemši z dodatkom, da je koregiral tehtične napake. Slovenski delavci v Ameriki so z njegovo smrtjo izgubili mnogo, zgubili so boritelja za njihove pravice in učitelja delavske zavesti, kako se osvoboditi izpod kapitalističnega jarma.

Na naše delavce apeliram, da ohranimo pokojnikove ideje, da delamo še naprej za izboljšanje delavskih razmer. In kadar bi imeli zabresti v napačna pota, se spomnimo na Jožetove besede v Prosveti in naj nam bodo le-te bodrilne k nadaljnemu delu za boljšo bodočnost delavstva. Sledimo njegovim naukom do konca dni.

Blag spomin Jožetu, družini pa iskreno sožalje!—**Joseph Ule.**

O tem in onem.

Villmerding, Pa. — Kmalu bosta pretekli dve leti, odkar sem zadnjič poročal v Prosveto, dasi rad čitam dopise in druge vesti iz raznih slovenskih naselbin. Reči moram, da so naši rojaki v Braddocku in okolici popolnoma pozabili pisati, kar seveda zadene tudi mene samega.

Delavske razmere v tej okolici niso ne slabe, pa tudi dobre ne, torej nekako srednje. Nekateri delamo s polno paro, drugi pa nič. Delo je raznolično, tako tudi mezde. — Na društvenem polju smo dobro preskrbljeni. Imamo štiri podporna društva, poleg tega pa so pred kratkim tudi ženske ustanovile svoje društvo. Kam je priklopljeno, mi ni znano. Dne 25. avgusta je to društvo priredilo izlet, ki je povoljno končal. Udeležba je bila velika in prebitek tudi še precej primeren. Zabave je bilo obilo in na splošno je previadovalo dobro razpoloženje. Želeti je, da bi to novo društvo sodelovalo na prireditvah moških društev, kajti resnica je, da bi njihov izlet ne bil uspešen, če bi ga ne posetili moški. Sodelujmo pri vseh naših priredbah, pa bomo beležili vsi lepe uspehe.

Novemu društvu veliko napredka, Prosveti pa obilo naročnikov!—**Martin Hudal.**

Nace prijatelju.

Piney Fork, O. — Po 28 mesecih sem spet pričel delati v premogorovu, in sicer sedaj v Piney Forku, O., kamor sem se pred kratkim preselil. Po tako dolgih "počitnicah" je pač težavno pričeti delati; ko se človek povrne z dela, je ves stepen in izmučen. Tako sem se počutil slabega dne 29. avgusta, da sem pustil delo ter šel domov. Gospodinja, pri kateri stanujem, mi je rekla: "Dobro, da ste prišli domov, stric. Ravnokar sem hotela poslati po vas, ker ste dobili dva telegrama."

Odprem prvega, od Riharda Zavertnika iz Chicaga, ki me je obvestil, da njegov oče ne bo več štirinajstdvajset ur živel. Drugi telegram od istega rojaka mi je pa že naznanil očetovo smrt ter da se bo pogreb vršil v soboto 31. avgusta iz dvorane SNPJ na Češko narodno pokopališče, kjer da bo pokojni Jože Zavertnik upepeljen.

Jože Zavertnik je mrtev. Tisti Jože, ki je pred 30 leti toliko delal in oral ledino v domovini, ko je urejeval v Trstu "Delavca" in potem "Svobodo." Govoril je na številnih shodih in l. 1905 sva se spoznala osebno z Jožetom, ko sem bil v Chicagu na 2. konvenciji SNPJ. Če je katerega človeka škoda, je škoda Jožeta Zavertnika. Jože bi lahko živel vsaj še deset let, ako bi ne bil imel tako napornega dela, poprej v tovarnah, ko je ob večerih pisal za Proletarca, potem pa v jednotinem uradu.

Kdor je čital Jožetove članke v Proletarcu in Prosveti, je lahko spoznal njegovo odkritosrčnost in vnemo za delavske prave. Jože se je odprto boril za boljšanje delavskih razmer. Je Zavertnik je sejal dobro seme obrazbe, ki je padalo na rodovitno polje. Sedaj ni Jožeta ni živimi, njegovo delo pa bo ševelo med nami. Zato pa je na dolžnost, da nadaljujemo njegovo delo naprej.

Jože Zavertnik ne bo nikr pozabljen pri zavednih delavcih; on si je zaslužil spomenik. Izpustil je lepo zgodovino za seb. Blag in trajen spomin Jožetu, njegovi družini pa globoko sožalje in naj mi oproste, ker se sem mogel udeležiti Jožetova pogreba.—**Nace Zlemberger.**

Poročilo zastopnika.

Pittsburgh, Pa.—Zadnjič sem bil poročal iz Greensburga, ko mi je neka mala deklica primogla, da sem dobil precej rojakov na Prosveto. Naročne sem že poslal na uredništvo Prosvete in mislim, da jih je bil pravnik vesel.

Večkrat sem že slišal tega i onega rojaka, ki je dejal: "V Tone, tja pa ne hodi, ker tam na hlače nosi." Pa sem si vse misli, da je pač v navadi v deželi, da ženske hlače nosi. Povedati moram tudi to, da bile vse nove naročnine podpi ne po naših ženah, kajti mo so delali ali v tovarnah ali v vih. Naše žene se zavedajo mena in vrednosti, ki jo vži Prosveta, ki prinaša toliko dobrega gradiva v povestih in čla kih ter vesteh iz vseh kraje sveta.

Minka Bole mi je dejala, sem bil tam za naročnino, da veseljem ustreže, ter dostavil da njen soprog tudi rad čita Prosveto. Otroke vzgajata v napre nem duhu, mi je dejala. Tako prav, vrla in zavedna slovenska žena! Nikakor ne smem pozabiti dejstva, da so slovenske žene vselej prijazne in gostoljubne, zakar jim izrekam iskreno zahvalo vsem skupaj.

Neka rojakinja mi je pripovedovala, da je naročena na Prosveto in Proletarca, poleg tega pa si je "odrala" tudi paternoštar, s katerim bo hudiča nagnala, če bi ji slučajno nagajal, ko čita omenjena lista. Pogovorila sva se o hokuspokusu, s katerim strašijo nevedno ljudstvo v cerkvah in o humbugu, s katerim pitajo svoje vernike, da čim poniznejše služijo kapitalizmu. S to ženo sva se pogovorila marsikaj o težavah in križih in o neumnostih, v katere ljudje verjamejo.

Anton Zidanšek, zastopnik.

Smrtna kosa.

Westville, Ill. — Naznanjam da je dne 12. avgusta po šestdenski mučni bolezni preminil moj soprog Juraj Pintar v danville bolnici, star 50 let. Rojen je bil l.1879 pri Delnicah na Hrvaškem. V Ameriki je bival 24 let in je bil član društva 3 SNPJ ter št. 28 HBZ. Pogreb je je vršil dne 14. avgusta civilno, kot je pokojnik sam želel.

Iskrena hvala vsem, ki so pokojnika obiskali in nam nudili tolažbo ter pomoč v urah bridkosti. Hvala tudi vsem, ki so spremili pokojnega soproga k zadnjemu počitku ter poklonili mu v zadnji pozdrav cvetlice in vence.

Tebi predragi soprog in oče želimo mirni pokoj. V naših srcih ohranimo nanj trajen spomin. Žalujoči ostali: **Margareta Pintar,** soproga, Stanly, sin, v stari domovini mati in dve sestri, v Minnesoti pa ena sestra.

Margareta Pintar.

O uspešnem piknjku.

Milwaukee, Wis. — Piknik Slovenskega doma, ki se je vršil v nedeljo, dne 25. avgusta, se je zelo dobro obnesel. Lep je bil pogled dopoldan, ko so se zbirali številni avti pri Stanbušcu ter odpeljali izletnike na kraj domove prireditve.

Vse kaže, da je akcija Slovenskega doma v polnem zamahu. Natančno poročilo o izidu piknika bo podano pozneje. Vsem tistim, ki ste imeli listke za avto, sporočam, da je imel najsrečnejšega neki Nemec, ki stanuje na 400 Rett streetu. Mi Slovenci imamo pač smolo; mi kupujemo, drugi pa uživajo.

Joe Vidmar.

Fašistovska korita

Pred časom je obdolžil nekdanji tajnik fašistovske stranke in član velikega fašistovskega sveta poslanec Farinacci v svojem listu "Il Regime fascista" bivšega milanskega podeštata poslanca Bellonija velikih finančnih malverzacij in neredrnosti, ki jih je zagrešil na svojem prejšnjem službenem mestu. Med obema fašistovskima prvakoma se je unela ostra časopisna polemika, kajti Belloni razpolaga tudi z lastnim časopisom, in sicer milanskim "Secolo-Sera", ki ga je pred dobrim letom kupila finančna skupina, v kateri igra Belloni vodilno in odločujočo vlogo. Ker bi bilo utegnilo nadaljevanje ostre polemike odkriti vsaj en del velike gnjilobe, ki razjeda fašizem, je vodja fašizma kar naenkrat celo polemiko pretrgal in imenoval posebno komisijo, ki naj preišče celo zadevo in o njej poroča.

Pred dnevi je komisija objavila velikansko poročilo o poteku preiskave, kateremu je dodala svoje zaključke. Glasom teh zaključkov se ne more Belloniju očitati nikake nekorektnosti pri najetju amerikanskega posojila za milansko mesto, pač je bila komisija mnenja, da je poslanec Belloni nekorektno postopal v mnogih drugih slučajih s tem, da je izrabljal svoj službeni položaj v lastno korist, ko je bil podeštat milanskega mesta. Nadalje je komisija potrdila obtožbo poslanca Farinaccija, da je bil Belloni ob pričetku svoje politične kariere "nag in bos", dočim je danes, odkar je bil milanski podeštat, eden iz najbogatejših ljudi in najvplivnejših finančnikov v severni Italiji.

Na podlagi teh zaključkov komisije je odredil Mussolini, da se mora poslanec Belloni za nedoločeno dobo vzdržati od slednega političnega in javnega udejstvovanja, poslancu Farinacciju pa je izrazil grajo, ker je obtožil Bellonija malverzacij tudi pri najetju milanskega posojila, ki so se baje izkazale za neresnične. Poleg tega je odredil Mussolini, da bo komisija, ki je vodila preiskavo, nastopala tudi v bodoče v vseh onih slučajih pretežno moralnega značaja, ki ne spadajo v pristojnost rednega ali strankinega sodišča.

S čim pa se je zameril poslanec fašizmu in njegovemu vodji? Mogoče s svojim nedavnim govorom v poslanski zbornici o gospodarskem položaju Italije, ker je bil ta govor preveč odkritosrčen? Nerazumljivo je namreč, zakaj je bila potrebna javna časopisna obtožba poslanca Farinaccija, ko bi pa bili lahko uredili celo zadevo med seboj. Neverjetno in skoraj nemogoče je namreč, da bi bil Farinacci napadel Bellonija brez vednosti vodje. Mogoče je hotel vodja slepiti domačo in tujo javnost, kako zna pobijati energično korupcijo in si je v to svrho izbral za žrtev Bellonija?

Če pa se misli vodja res vreči na ta posel, tedaj mu ne bo zadostovala ena sama komisija, ampak imenovati bo moral najmanj eno v vsaki občini. Nekaj gradiva za njegovo komisijo mu damo lahko celo mi, ki ne živimo v Italiji in nimamo več neposrednega vpogleda v tamošnje razmere.

Tako živi v Milanu neki Arnaldo Mussolini, o katerem pravijo, da je brat velikega vodje. To možakar je bil do tkzv. fašistovske revolucije ravnotako "bos in nag" kakor Belloni. Danes pa je bogat mož in soudeleženec ter upravni svetnik v neštetih zlasti pa časopisnih podjetjih.

Kakor Belloni v Milanu, tako je bil svoječasno guverner rimskega mesta neki senator po imenu Pippo Cremonesi. Nekega dne je bil na povelje vodje nenadoma odstavljen. Še pred tem in še bolj takrat so se širile po Rimu, in to v fašistovskih krogih, govorice, ki so se razširile po celi Italiji in prodrle tudi do Trsta, da je mož kot guverner izvrstno zaslužil. Pippo že prej ni bil revež, toda za časa njegovega županovanja se je njegovo premoženje najmanj potrojilo ako ne podesetorilo. Tudi njegov naslednik knez Spada Potenziani ni imel baje preveč čistih rok.

Vodja fašizma brez dvoma pozna Italo Balba, saj je eden iz kvadrumvirov in njegovih najožjih sotrudnikov. Ta mož je bil pred fašistovsko revolucijo "bos in nag", danes pa je, kakor pripovedujejo očividci, lastnik ogromnega premoženja v Ferrari.

Tu smo navedli samo nekoliko kričečih primerov. Če bi hotel in mogel vodja prisluškovati ljudskim govoricam, bi bilo takih slučajev na tisoče. Če bi pa dovolil svobodo tiska, tedaj bi naraslo število na stotisoče. Če bi pa hotel izvesti v vseh slučajih natančno preiskavo in krivce primerno kaznovati, tedaj bi fašizem, ki je danes ječa, sam končal v ječi.

Cestna železnica molzna krava za lastnike

Kako bogati izvoljenci postajajo bogatejši.

St. Louis, Mo. — Dnevnik "Post-Dispatch" je objavil zanimivo statistiko z ozirom na deljenje dobička, ki ga siplje cestna železnica bogatim lastnikom.

Od vloženega kapitala so lastniki zadolžnic ali bondov prispevali $24,732,000, ali 49 procentov od vsega vloženega kapitala. Obresti od bondov prejemajo po 4.8 odstotka, ki so lansko leto znašale $1,029,650.

Lastniki navadnih delnic (common stock), ki so faktično gospodarji cestnih železnic, so vložili v podjetje $4,804,000 ali manj kot devet odstotkov vloženega kapitala. Lansko leto so prejeli pa $1,138,968 dividend ali 26 procentov dobička.

Ta profit se lastnikom navadnih delnic vidi pa premajhen. Hočejo večjega. Zahtevajo povišanje vozarine za dva centa, od osem na deset centov. Ako jim državne oblasti, ki so v preteklosti vedno plesale po želji družbe, dovolijo povišanje, bodo common stockholderji, ki so absolutni gospodarji, prejemali 52 odstotkov profita, ker bi šli vsi povišani dobički v njihovo lastno blago. Lastniki bondov in prednostnih delnic (preferred stock) bi ne prejeli ne enega centa več na investirani kapital, ker bondi in prednostne delnice prejemajo stalno določno obrestno mero, kot npr. hranilne vloge.

Te metode molzenja ljudstva se poslužujejo vsi javnonapravni in drugi magnatje. Iz dneva v dan postajajo bogatejši in mogočnejši. Tem pa pomagajo državne oblasti od predsednika, governerjev pa do zadnjega sodnika in mestnega odbornika.

Morrison bičal barone premoga

Huntington, W. Va. — Na tukajšnji proslavi delavskega praznika je Frank Morrison, tajnik Ameriške delavske federacije, udrihal v svojem govoru po baronih premoga. Kritiziral je njihovo protiunijsko taktiko, s katero so porazili rudarsko unijo. Industrija se danes nahaja v večjem kaosu, je rekel Morrison, kot kdaj prej v zgodovini. K temu je pripomogel poraz unije, ki je bila edina sila za stabiliziranje plač in cen premoga. Citiral je tudi dejstvo, da nesreče v rudnikih naraščajo, ker so rudarji pod sedanjimi razmerami brezmočni prisiliti operatorje, da uvedejo boljše varnostne naprave v premogorovih.

Čevljarji zmagujejo.

Lynn, Mass. — Z United Shoe Workers unijo so podpisali pogodbo štirje nadaljni podjetniki. V zadnjih dveh tednih je unija dosegla pogodbo z 20 tovarnarji, ki so pristali v povišanje plač, ki znaša v nekaterih slučajih do 20 odstotkov. Stavka 10 tisoč čevljarjev v Bostonu se nadaljuje. V Lynnu, Salemu in Beverlyju se nahaja na stavki še dva tisoč čevljarjev.

Praznovanje Delavskega dne.

Chicago. — Glavne proslave Delavskega dne so se v tem mestu vršile na Soldiers' fieldu v Grant parku. Nad petdeset tisoč organiziranih delavcev in drugih se je udeležilo proslave.

Ob 5. popoldne so nastopili razni govorniki, med njimi John Fitzpatrick, predsednik Čikaške delavske federacije, Fred Nockles, tajnik, Victor A. Olander, tajnik državne delavske federacije in mnogo drugih.

Vprašanje radia, zrakoplovstva in izkoriščanje solnčne energije

Šest in pol milijona izumov — to je približno število patentov, ki so bili podeljeni na vsem svetu, odkar obstoji patentni zakon. Vendar pa naj nihče ne misli, da je usoda izumiteljev lahka in mila. Nasprotno, težka je in kruta ter se mnogokrat ne izplača.

Od treh prijavljenih patentov, tako uči izkustvo, propadeta dva, ker ju odklonijo. Od vseh uveljavljenih patentov pa jih niti 90 odst. ne krije stroškov za patentiranje. Pogoji za praktično izkoriščanje patentov so tako težki, da celo gospodarsko rentabilni patenti propadejo, ker ni dovolj kapitala, da se jih uvede v življenje.

A kljub temu se noče in noče zmanjšati število izumiteljev in takih, ki se nevtrudoma pehajo za patenti in njihovimi donosi. Število izumov se celo neprestano povečava. A tudi tu bi se motil, kdor misli, da gredo izumi svojo lastno neodvisno pot. Kakor vse drugo, so tudi iznajdbe podvržene muhavosti mode in zahtevam časa, v katerem žive izumitelji.

Danes n. pr. najbolj zanimajo izumitelje problemi radia, gradnje letal in uveljavijanja solnčne energije. Avijatika je prevzela vse, kar se bavi s tehničnimi izumi. Vprašanje radia zanima predvsem zaradi kratkih valov in prenosa slik na velike daljave.

Tretje vprašanje, ki šele postaja aktualno, je problem izkoriščanja solnčne energije. Že dolgo roji tehnikom po glavi izum solnčnega stroja. In kako tudi ne! Solnčni žarki, ki padajo na kvadratni meter površine naše zemlje, znašajo povprečno sedmi del konjske sile. Če bi človek mogel zbrati silo, ki prihaja od solnca samo na streho hiše, kjer biva, bi imel dovolj toplote, da bi ogrel vso hišo. Dosedanji poskusi zbiranja solnčne toplote s pomočjo sistema cevi, da bi bila solnčna kurjava s premogom in lesom.

Kaj bi pomenilo dosledno izkoriščanje solčne energije, si niti ne utegnemo predstaviti. Energija na zemlji bi se podvojila, če bi lahko izkoriščali solnčno toploto. V tej smeri je doslej napravil največ eksperimentov inženjer Marcel Moresu v San Franciscu, ki je dosegel s pomočjo povečalnih stekel in zrcalnih reflektorjev temperaturo 8000 stopinj Celzija. Pomislimo samo, kakšno korist bi prinesel človeštvu šele solnčni stroj, ki bi takšno energijo lahko porabil v to ali ono koristno svrho!

Pogoji za "črno plemstvo."

Z lateransko pogodbo je papež zopet dobil pravico podeljevati plemiške naslove osebam, ki se mu jih zdijo vredne. Zdaj javljajo iz Vatikana, da je že obrazovana posebna komisija, ki bo pretresala prošnje za papeževo plemstvo. Vsak kandidat, ki se poteguje za takšen naslov, bo moral predložiti svoj curriculum vitae, da se utrde njegove lastnosti in zasluge. Šele na podlagi proučevanja življenjskega opisa bo komisija prošnjo priporočila ali odbila.

Papež bo podeljeval štiri naslove: naslov papeškega barona, markija, grofa in vojvode. Pogoji za dosego enega izmed naslovov so sledeči: kandidat, ki se poteguje za papeško plemenitaštvo, mora dokazati, da je bil vedno vdan katoliški veri in tendencam rimske cerkve, da je vedno izpolnjeval krščanske dolžnosti, da je bilo njegovo življenje vedno brez madeža. Dokazati mora dalje, da ima resnične zasluge za cerkev in papeža in verske ustanove. Tudi socijalni položaj kandidata mora odgovarjati naslovu, ki se zanj poteguje. Naslov pa se bo podeljeval tudi potem le proti posebni taksi.

Tehnika pod Kaligulo.

Početje na jezeru Nemi nas spominja cesarja Kaligule, ki je dal izvajati najtežja tehniška dela v svojem času. Njegova muhavost ni poznala mej. Tako so na njegov ukaz med Molom in Bajo zasidrali na razdaljo 5 km 300 m dve vrsti težkih čolnov, ki so se dotikali. Po njih so položili čvrste deske, pokrite s prstjo. Ta velikanska naprava ni imela drugega namena, kakor da se je vrtoglavi vladar peljal čez njo s svojimi iskrimi konji. Zakaj? Ker je Tiberij, njegov predhnik, dejal: "Kaligula bo cesar, kadar se bo vozil s svojimi vranci po Bajskem morju." V 40. letu svojega vladanja so pričeli 10. rimski vodovod, tivolski, ki je dovajal vodo v najvišje dele sedmerogričega mesta. Dolg je 68 km 75, najpopolnejši od vseh. Divota rimske tehnike in služi še danes. Drugo čudo je bil brod, na katerem naj bi pripeljali obelisk iz Egipta v Rim. 20.000 ljudi je delalo na njem. Kako se je prevoz izvršil po morju? To nam žal ni znano.

Bolhe izumirajo.

To senzacijonalno odkritje je napravil monakovski zdravnik dr. Loeb, ki trdi v nekem medicinskem strokovnem listu, da zaleva ista usoda sploh ves mrčes, ki napada človeštvo. Po vojni, ob povratku normalnih razmer, je bilo sicer pričakovati, da bo minula doba uši vseh vrst, stenic, bolh in drugega mrčesa, vendar se je to zgodilo v izdatnejši meri, nego bi si mislili. Posebno bolhe so postale redke in sicer ne samo po mestih, temveč tudi na deželi. V čem tičijo vzroki za to, ni še dobro dognano. Naraščanje smisla za telesno in hišno snago, vse mogoče vrste kopeli, ki jih prakticira povojno človeštvo, moda kratkih oblek in podobno je gotovo prispevalo svoj del, vendar pa mora biti še kakšen vzrok epidermologične narave, ker poročajo, da postajajo n. pr. tudi pasje bolhe redkejše.

Vesti iz Jugoslavije

RODILA JE ČETVORČKE.

(Izvirno.)

Ljubljana, 17. avg. 1929.

Pravijo, da je pred mesecem neka kmetica v Kaliforniji rodila četvorčke, pa da je bila to taka senzacija, da je šla vest o tem po vsem svetu. Amerika je forsirala to novico kot izredno senzacionelno stvar, in novica je krožila po vseh časopisih vseh delov sveta.

Zdaj se je tak slučaj pripetil v Sloveniji, v Ljubljani. Tam na Stari poti za Leoniščem stoji mračna stavba porodnišnice. Je to tih hram materinstva in redkokedaj prihajajo vanj razen mater in njihovih svojcev še drugi ljudje n. pr. novinarji. Včeraj pa se je pripetil d o g o d e k, ki je v ta tihi hram napotil tudi novinarje in fotografe. Terezija Gorenčeva, žena preprostega ključavničarja iz Lok pri Mengšu je porodila — četverčke. Komaj 34-letna mati, ki je bila doslej mati 6 živih otrok, je tekom enega dne pomnožila svojo družino za 4 glave, na 10 otrok. Pravijo, da je to izreden blagoslov; izredno je že, če je blagoslov — bogve.

Primarij porodnišnice dr. Zaloker sam pravi, da je dogodek izreden. Komaj na vsak pol milijon otrok novorojenih pride en slučaj četvorčkov. Trojčki odpadejo povprečno na vsakih 6. do 7.000 porodov, dvojčki pa povprečno na vsakih 80 porodov.

Porodnica Gorenčeva je prišla v porodnišnico v četrtek zvečer, nastopili so porodni krči krog 10:45 ure, a končan je bil p o r o d že ob 10:20. Zdravniki, strežnice in babice se kar niso mogle načuditi, kaj vse pač bo iz tega. Prvi novorojenček je zagledal luč sveta ob 11.-42, fant je bil, črnolas. Za njim je prišla njegova sestrica, nato zopet fantek, a poslednja spet deklica. Ta je zagledala luč sveta in zavrisnila ob 12.45. Tehtali so jih vse koj po porodu. Skupno tehtajo 5.920 ali okroglo 6 kg, posamič pa po vrstnem redu, kakor so prišli na svet: fantek I. 1500 g, punčka I. 1350 g, fantek II. 1520 g in punčka II. 1550 g.

Porodniško osobje vestno neguje mater in otroke. Bati pa se je, da kdo izmed novorojenčkov ne umre, ker so bolj šibki, pa se je sinoči vršil krst. Dečka sta dobila imeni Pavel in Benjamin, deklici pa Kristina in Marica.

Ker v materialnem oziru ta dogodek za revno delavsko družino vsekakor ni ravno najboljši blagoslov, so nekateri že darovali manjše zneske materi v podporo, ljubljansko "Jutro" pa je dalo 1000 dinarjev, 600 za mater in vsakemu otročičku-novorojenčku po 100 Din.

V ljubljanski porodnišnici so to prvi četvorčki.

Vesti o ukinitvi kočevske gimnazije so bile preuranjene. Vlada je na intervencijo kočevskih predstavnikov izjavila, da so vesti netočne in da bo gimnazija ostala. Radi gimnazije v Murski Soboti pa visi odločitev še v zraku.

Beograjska univerza podeduje 80 milijonov.

Beograd, 16. avgusta 1929.

Sinoči je umrl v Beogradu od srčne kapi zadet Luka Čelović, znani beograjski bankir in podpornik prosvete. Ker nima nobenih ožjih sorodnikov, je vse svoje imetje, ki velja 80 milijonov dinarjev, zapustil beograjski univerzi. Je to njegov zadnji humanitarni čin, a ne prvi. Rojen v Hercegovini je pobegnil kasneje v Srbijo ter od tedaj živel stalno med Srbi. Trgoval je s slivami in žitom, pri tem obogatil ter bil v stanu, da je vsako leto daroval za komite do 50.000 Din.

Tako bo beograjska univerza dobila spet znatno premoženje. Tudi žanjo ni to prvi slučaj, mnogokrat zapusti kak mecen svoje imetje univerzi, ki dobiva potem še stalno najvišjo državno podporo, kar je umetnostnih zavodov v državi. Kljub temu, da je beograjska univerza že stara ustanova, in da dobiva mnogokrat znatna premoženja po umrlih dobrotnikih, ji daje država še vsako leto neznansko večje vsote denarja na razpolago kot pa n. pr. zagrebški ali pa ljubljanski univerzi, zlasti zadnji, ki je šele 10 let v življenju in se šele polagoma ustvarja do popolnosti, ki pogreša državne podpore prav tako kakor zapuščin bogatih mecenov.

Predsednik vlade v Sloveniji.

Ljubljana, 17. avgusta 1929.

Predsednik vlade, general Živkovič je porabil priliko, ko se je te dni mudil na Bledu radi krsta kraljeviča Andreja, da je šel na brzo pot pregledat Slovenijo. Vzel je s sabo ministra za šume in rude dr. Korošca. Včeraj zjutraj sta odšla z Bleda ter sta tekom dneva obiskala okrajna glavarstva v Kranju, Kamniku in Celju. General Živkovič je pregledal okrajne pisarne in posle v njih, zanimal se za položaj prebivalstva in njegovo razpoloženje. Kako so mu odgovarjali okrajni glavarji, je razumljivo. V Celju je pregledal tudi bolnico, invalidnico, zdravstveni dom in sodišče. Popoldne je prispel v Maribor, kjer je pregledal pisarne velikega župana in sreskega glavarja ter se razgovarjal s funkcionarji, tako občinskimi, velikožupanijskimi in oblastnimi. Potem je obiskal tudi sodišče, kaznilnico, kmetijsko šolo itd.

To je torej prvi obisk predsednika vlade, ki ga je namenil Sloveniji oz. slovenskim glavarstvom, uradom in sodiščem. Značilno je, da si je povsod ogledal glavarstva, policijo in sodišča, v Mariboru celo kaznilnico.

Živkovič je pač tudi notranji minister . . .

Jurčičeva slavnost na Muljavi.

Ljubljana, 17. avgusta 1929.

V četrtek 15. t. m. se je vršila na Muljavi, rojstnem kraju Josipa Jurčiča, našega pripovednika, velika slavnost. Rodil se je v kmečki hiši na Muljavi pri Stični na Dolenjskem. V hišo so kmalu po Jurčičevi smrti vzidali spominsko ploščo, da se je tamkaj narodil Josip Jurčič. Podpis na plošči se glasi "hvaležni narod."

Pred leti že pa je začela hiša razpadati, utrpela je znatne poškodbe od "zoba časa". Že deset let se trudijo čestilci Jurčiča, da bi hišo popravili in jo obvarovali razpada. Šele letos se je posrečilo popraviti hišo in ob tej priliki prirediti slavnost. Za hišo je prispevala oblastna samouprava 10.000 Din, dalje so darovali posamezniki večje in manjše vsote, drugi so spet darovali v materialu. Osnoval se je bil poseben odbor ki je vršil in izvršil letos svojo nalogo.

V četrtek je bila napovedana slovesna otvoritev popravljene hiše, združena z Jurčičevo slavnostjo, ki se je končala z veselico. Upati je bilo, da pride na ta dan mnogo občinstva na Muljavo, zlasti iz Ljubljane so pričakovali večje število izletnikov. Pa jih je prišlo iz Ljubljane le malo. Pri odkritju plošče pred leti pod Avstrijo je bilo vse več ljudi, tedaj je bila potrebna in razumljiva taka slavnost, ker se je končala z narodno manifestacijo, ki je bila tedaj živa ideja. Zdaj pa gredo Ljubljančani v nedeljah in prazniških na Gorenjsko, v planine, v Savo in Soro kopat se, na Jurčiča še ne pomislijo ne.

Proslava je vendar potekla slovesno. Po maši je domači župnik blagoslovil obnovljeni Jurčičev dom. Govoril je najprej sosed Lampret, za njim pa pisatelj Narte Velikonja, ki sta orisala Jurčiča kot pisatelja in kot poznavalca slovenske duše ter kot narodnega buditelja. Kot glavni govornik je bil predsednik Slovenske Matice dr. Dragotin Lončar. Ta je s svojo natančnostjo orisal delo Jurčiča kot politika, pisatelja in časnikarja. Poudarjal je Jurčičevo slovenstvo, zahtevo po Združeni Sloveniji, ki naj se priključi južnim slovanskim narodom. Končal je malo preveč poudarjajoč Jurčičevo jugoslovanstvo.

Nazadnje se je zahvalil vsem udeležencem še 83-letni Jurčičev brat, nakar sta govorila še učiteljica Čučkova iz Št. Vida in notar Zevnik iz Višnje gore. Popoldne se je vršila domača zabava, veselica s plesom.

Slovenska krajina ob desetletnici.

Murska Sobota, 19. avg. 1929.

Slovenska krajina je včeraj proslavljala desetletnico, odkar je bila priključena Jugoslaviji. Slovenska krajina ali Prekmurje leži onstran Mure med našim in avstrijskim štajerskim ozemljem ter Madžarsko. Glavno mesto Slovenske krajine je Murska Sobota. Poprej t. j. takoj po svetovni vojni je bila ta pokrajina v rokah Madžarov, a po mirovnih pogodbah so nam utrgali Primorje in Koroško, Istro in Zader, pripisali pa so nam Prekmurje. Od tega dogodka je preteklo deset let. In rodoljubi v Slovenski krajini so osnovali odbor, ki naj vodi proslavo tega dogodka. Odbor se je imenoval "Odbor za proslavo desetletnice osvobojenja Slovenske krajine. Ta je organiziral proslavo prav širokopotezno: ceste so bile v slavolokih, hiše okrašene z zastavami, naročene so bile godbe, povabljeni iz vseh krajev Slovenije gostje in zastopniki oblasti ter drugih korporacij, na predvečer se je vršila bakljada, naslednjega dne pa je bila velika "narodna manifestacija". Vse te priprave so bile pretežno v rokah klerikalcev, ter so se radi tega narodna, sokolska in slična društva precej abstinirala od te proslave. To je dajalo tudi poteku proslave svoj pečat.

Časopisi so poročali o tej desetletnici velike članke ter opisovali desetletnico narodnega osvobojenja ter slave Prekmurce kot ljudi, ki znajo "ceniti svojo nacionalno svobodo."

Vsekakor je bil dogodek priključitve Slovenske krajine ustrezajoč zahtevam Slovencev in je tudi povsem gotovo, da so Prekmurci Slovenci. Oni spadajo k naši državi kot bi morali spadati tudi rojaki s Primorskega in Istre in Koroške. Res so bili s tem nacionalno osvobodjeni. A drugače?

Menda je značilno, kar je napisal ob tej priliki neki abiturient iz Bogojine v svojem članku za "Slovenca". Opisuje, kako so se odigravali dogodki pred desetimi leti in kako je bila Slovenska krajina priključena Jugoslaviji. Svoj članek namreč končuje:

"Čez 14 dni smo dobili slovenske orožnike. Bogojina je začela živeti novo življenje v svobodi."

Zanj, za tega abiturienta, je ostal kot najvidnejši znak osvobojenja prihod slovenskih orožnikov . . .

Pozabiti se ne sme da so bili 1000 let vzgojevani pod vplivom madjarske gentry-kulture. So še slovensko govoreči.

Smrtna nezgoda kolesarja.

Ljubljana, 17. avg. 1929.

Dne 15. t. m. na Veliki šmaren so imeli člani Marijine družbe na Homcu svoj sestanek, ki se ga je udeležil tudi mladi Ivan Kramar. Imel je s seboj kolo in po sestanku se je spustil z njim od cerkve navzdol. Fant je imel nesrečo. Odpovedala mu je zavora, pomagati si ni znal in z vso silo je zapeljal v vogal skednja. Prebil si je lobanjo in utrgale so se mu žile. Dr. Grebenc mu je sicer nudil prvo pomoč, a poškodba je bila pretežka. Župnik mu podelil sveto olje, hotel so ga naložiti na avtomobil, da bi ga prepeljali v bolnico, a je umrl pred prevozom.

Umrla je gdč. Marica Jelen, kontoristinja. K večnemu počitku jo polože danes ob pol 17., na pokopališču pri Sv. Križu.

Tragična smrt soproge celjskega zdravnika dr. Jesenka v Mariboru. Olgo Jesenko, soprogo nekdanjega celjskega primarija dr. Gregorja Jesenka, je 4. avg. na mariborskem glavnem kolodvoru povozila lokomotiva budimpeštanskega brzovlaka in jo popolnoma razmesarila. Nesrečnica se je nameravala odpeljati v Gradec na obisk k svoji sestri.

RAZNE VESTI

BREZDOMOVINKA ŽENA

New York. — Ameriške sufražetke gotovo nisi sanjale, da bo politična emancipacija ameriške žene pomenila brezdomovinstvo za marsikatero svojo potomko. Nad dvajset držav ima zakone, ki pravijo, da s državljanstvo moža prenese nanjo. Ker so pa pred nekaj leti združene države dobile zakon, ki pravi, da mora tujezemka, ki se priseli v Ameriko, tudi iskati državljanske pravice enako kakor moški, je število brezdomovinskih žensk, ki poroče ameriške državljane v tujezemstvu ali pa v Ameriki, vedno višje. Akoravno priseljenka, ki je n. pr. državljanka Anglije ali pa kake izmed 19 držav, ki imajo omejene zakone, omoži z ameriškim državljanom v tej deželi, najbrž ne občuti nikakih posledic brezdomovinstva. Povsem druge neprilike občuti pa žena, ki poroči ameriškega državljana izven Amerike. Dogodilo se je že večkrat, da taka ženska ni mogla dobiti potnega lista od svojega prejšnje domovine, ker je s poroko prenehala biti njena državljanka, in brez potnega lista naša vlada ne dovoli vstopa noben osebi.

Razsodnik odločil v prid delavcem

Butte, Mont. — Profesor Paul Douglas iz čikaške univerze je bil izbran za nepristranskega razsodnika arbitracijskega sodišča v sporu med tukajšnjimi tiskarji in lastniki časopisov. Pri sklepanju nove pogodbe je Douglas odločil v prid zahtevi tiskarjev z ozirom na povišanje mezde, ki znaša $4.50 na teden. Po odloku razsodišča so delavci deležni tega povišanja od prvega julija leta 1927. Vsak delavec bo prejel nad 500 dolarjev plače za nazaj, kar je gotovo lepa vsota. Povišanja so deležni tiskarji iz Butta in Anaconde.

Veterani zahtevajo referendum o prohibiciji

St. Paul. — Na konvenciji vojnih veteranov, ki se vrši v St. Paulu, je bila sprejeta zahteva, da se ljudstvo izreče o prohibiciji potom referenduma za ali proti. Ker prihaja ta zahteva od patriotične skupine Amerikancev, bo gotovo dobila precej odmeva v ameriškem javnem mišljenju, katerega formulira velemestno časopisje. Zahteva sama na sebi je racionalna, do čije uresničenja bi moralo priti prej ali slej. "Pameniti eksperiment" je mogoč plemenit, izkazal se je za dežlo pa za jako slabega, kar ponovno dokazuje ta zahteva vojnih veteranov.

Velika vročina v Chicagu.

Chicago. — Zadnje dni vlada velika vročina v tem mestu, kar je nekaj izrednega v tem času. V torek popoldne je toplomer kazal 91 stopinj. Vročina muči tudi prebivalce nekaterih vzhodnih mest. V New Yorku je vročina dosegla v torek 94 stopinj, v Providencu 95 in v Bostonu 97 stopinj. Medtem, ko na vzhodu solnce silno pripeka, je pa prišlo poročilo iz Montane, da je v Glacier parku v noči 3. sept. zapadlo pet palcev snega.

Deževni viharji v Nevadi.

Las Vegas, Nev. 3. sept. — Štiri osebe so bile ubite, več drugih pa je bilo ranjenih v velikih deževnih nalivih in viharjih, ki so včeraj prihrumeli nad to okolico. Mesto La Vegas je pod vodo in vse komunikalne zveze so bile za več ur pretrgane. Škoda se ceni na več sto tisoč dolarjev.

Mladi Heflin zopet aretiran radi pijančevanja.

Phoenix City, Ala., 4. sept. — Tom Heflin ml., sin suhaškega senatorja iz Alabame, je bil včeraj ponovno aretiran radi pijanosti. Pripeljan je bil v zapor, iz katerega je bil pozneje izpuščen, ko je položil kavcijo $150. Obravnava proti njemu prične v petek.

Agitirajte za "Prevetto"!

Življenje v višavah

Vsako daljše bivanje v velikih višinah povzroča pri mnogih ljudeh neko neugodje, ki mu pravimo "gorska bolezen". Opisal jo je že Saussure, ki se je 1787 prvi povzpel na najvišjo evropsko goro Montblanc. Gorska bolezen se pojavi zaradi pomanjkanje zraka, ki težko zadene ves organizem. Dihanje postane naporno, duševne in telesne sile opešajo, pojavi se glavobol, nespečnost in slabosti. V še večjih višinah se človek lahko onesvesti, pa tudi smrt ni izključena, kakor se je pokazalo pri tragični balonski vožnji Tissandiersa 1875.

Zrak, brez katerega večina živih bitij ne more živeti, v višavah ni takšen kakor pri tleh. Zračni plašč, ki pokriva zemljo, je proč od nje čedalje bolj redek in pritisk v njem čedalje manjši. 5500 m visoko je zračni pritisk že za polovico nižji kakor pri tleh. V istem razmerju pade tudi pritisk kisika in pljuča morajo delati z večjo silo, da ga vsrkajo potrebno množino. Človeški organizem je zelo občutljiv za spremembo zračnega pritiska. Zdravi ljudje do nekako 3000 m visoko sicer ne občutijo še nikakih brige vrednih težav, ali v samem organizmu je moči s posebnimi aparati že 1500 metrov visoko dokazati posledice pomanjkanja kisika.

Nizki pritisk kisika vpliva na vse organe, ki se pa naglo in harmonično prilagajo novemu položaju, kar včasi celo ugodno vpliva na nekatere bolezni. Iz tega sledi, da sta pomanjkanje kisika in gorska bolezen prav za prav čisto relativna pojma. V Aziji in v Južni Ameriki n. pr. žive ljudje ponekod nad 4000 metrov visoko, pa so zdravi in z lahkoto delajo. Že genijalni prirodoslovec Humboldt je poročal o prebivalcih v Andih, kjer leži 400 m visoko velika naselbina Cerro di Pasco. Najvišje človeške naselbine so pa v Aziji, v zapadnih predelih Tibeta. Tam ljudje trajno prebivajo 4864 m visoko, pastirji pa gredo z živino in psi celo do višine 5500 m. To so nekake skrajne meje za trajno prebivanje ljudi. Živali pa vzdrže še više. Azijske divje ovce in kozorogi so rastegnili svoja bivališča do nekako 5800 m visoko. V teh višinah jim pomaga pri dihanju močan nasprotni veter, ki — mimogrede povedano — tudi človeku olajša bivanje v višavah. V splošnem pa so živali zelo občutljive za pomanjkanje kisika. Mačke in nekatere vrste psov zdrže 3900 m visoko le nekaj dni, potem pa poginejo. Da je Tibetancem uspelo navaditi svojo živino na take višave, je pripisovati samo posebnostim tibetskega podnebja. Tamkaj rasto gozdovi do višine 4600 m, hrošči in metulji pa se spreletavajo še 5640 m visoko. Pri nas v Evropi leže te meje več ko polovico niže. Največa višina, ki so jo do sedaj dosegli hribolazci brez kisikovih aparatov, znaša 8225 m.

Vzpenjanje v take višine pa zahteva velikanskega duševnega in telesnega napora. Sommerwell pripoveduje, da je 8100 m visoko potreboval za vsak korak, ki ga je napravil, deset dihljajev. Pa je moral še vsakih 20 do 30 korakov počivati. Močno trpe v takih višinah zlasti duševne funkcije. Človeka se polasti nekakšna pijanost in pri mnogih turistih, ki so kdaj splezali na Pike's Peak v Coloradu, so opazovali psihične motnje, ki nalikujejo zastrupljenju z alkoholom. Ti turisti so po povratku uganjali vsakovrstne nerednosti. Vselej je moral biti navzoč kak šerif, da jih je krotil.

To pijanost, ki objame človeka v višavah, je zelo lepo in nazorno opisal zrakoplovec Tissandier. "Nekako 7500 metrov visoko se pojavi nekaj kakor lahka omotica. Nič ne trpiš — samo plavaš — čedalje više in si vesel, da se dvigaš. Ta občutek sreče traja vse do konca, dokler nepričakovano in neizbežljivo ne padeš v nezavest." Ko se je Tissandier v balonu zdramil od omotice, sta bila njegova spremljevalca že mrtva. Imela sta sicer aparate za vdihavanje kisika, toda takrat, ko bi jih bila morala odpreti, nista imela več potrebne sile in odločnosti.

Pri dolgotrajnem primanjkovanju kisika močno trpita volja in odločnost, pa tudi spomin opeša. Človeka se polasti popolna duševna brezbrižnost. To je tudi vzrok, da še danes ne vemo, katera je najvišja gora na svetu. Longstaff, ki je vodil ekspedicijo v najvišje pogorje sveta: v Himalajo, da izmeri njene najvišje vršace, se je vrnil brez točnih podatkov. Ko je trudoma priplezal na eno najvišjih gora, ni bil zmožen nobenega duševnega napora. Meril je brez vsakega zanimanja in se mu niti ni zdelo vredno, da bi zapisal in izračunal zaznamke aparatov. Ko se je bil povrnil v dolino, se je pokazalo, da bi morala biti po njegovih meritvah neka gora celo višja od Mont Everesta. Učenjak je bil seve v zadregi. Nemara je res odkril novo najvišjo goro, ali kdo naj veruje njegovim površnim merjenjem?

Množica hribolazcev, ki se vzpenjajo v vrtoglave gorske višave, zlasti pa hribovska ljudstva Tibeta in ameriških Andov, pričajo, da se človek lahko privadi na višave tudi v najbolj neugodnih prilikah. Kako je to mogoče? Kako se organizem prilagodi pomanjkanju kisika? Kako premaga gorsko bolezen? V zadnjem času so se mnogi učenjaki ukvarjali s temi vprašanji, ki so jih z neštetimi poskusi že precej razjasnili.

Dihalni organi oskrbujejo človeka s kisikom, ki je neobhodno potreben za presnavljanje. Prsni koš in pljuča tvorita tisti meh, ki potiska kisik v kri. Če kisika primanjkuje, tedaj mora meh močneje pritisniti. Povsod je moči opazovati, da imajo hribovci močneje razvita prsa kakor nižinski prebivalci. Toda še važnejša je pri dihanju kri. Kri je tista, ki s pomočjo rdečih krvnih telesc razdeljuje kisik po telesu. V pljučnih mehurčkih se kisik kemično spoji z rdečimi krvnimi telesci. V ta namen pa mora imeti kisik v pljučah primeren pritisk. V višavah, kjer je zračni pritisk manjši, rdeča krvna telesca ne morejo sprejeti vase zadostne množine kisika in vsi organi, ki ga potrebujejo, občutijo pomanjkanje. Organizem pa si ume naglo pomagati. Urno pošlje v kri večje množice krvnih telesc in razlika se kmalu zravna, čeprav posamezna telesca prenašajo manj kisika nego v nižavah. Ni pa vseeno, če primanjkuje kisika le kratek čas ali pa trajno. Pri kratkotrajnem bivanju v višinskem zraku mobilizira organizem sprva samo ona krvna telesca, ki so še v krvnem obtoku. Mnoge lasne žilice in krvne posodice, ki so drugače zaprte, se odpro in razširijo, da se jame kri močneje pretakati po tkaničevju. Potem pa načne organizem še druge zaloge rdečih krvnih telesc. Njih največja zaloga v telesu je vranica. Ako organi dalje časa ne morejo utešiti gladu po kisiku, tedaj se vranica skrči in požene v žile rdeča krvna telesca, ki jih je dotlej skrbno kopičila v sebi. Vranica pa ne pomaga krvi samo takrat, kadar je v zraku premalo kisika, marveč vselej kadarkoli se organizem napreza preko normalne mere. Ako organizmu večkrat primanjkuje kisika, tedaj bogatejše odmeri svoje zaloge rdečih krvnih telesc, da so mu po potrebi vselej v zadostnih množinah na razpolago. V vseh takih primerih se vranica močno razširi.

Pri trajnem primanjkovanju kisika pa tudi zaloge vranice ne morejo več kriti potrebe. Organizem, ki je izčrpal že vse zaloge, začne pospeševati tvorjenje novih krvnih telesc, ki nastajajo v kostnem mozgu. Mimo tega se izvrši tudi kemična sprememba krvi, ki postane sprejemljivejša za kisik. Zaradi zvečanja števila rdečih krvnih telesc postane kri gostejša in se težje pretaka po žilah. Srce, ki je že itak preobteženo zaradi hitrejšega dihanja, mora delovati še z večjo silo. Zaradi tega se kmalu okrepi in poveča, kar se opaža pri vseh ljudeh in živalih, ki trajno žive na višavju.

Ko se ves organizem v bistvenih delih preustroji in prilagodi trajnemu primanjkovanju kisika, tedaj se človek v višinah počuti prav tako zdravega, kakor v nižinah. Baje se polagoma stvorijo v krvi tudi neki protistrupi, ki sproti uničujejo razne razkrojnine, ki nastajajo v organizmu zaradi nezadostne dobave kisika, tako da postane človek za kvarne vplive višavja tudi po tej plati nedovzeten.

Zanimivo pa je, da drži ta imuniteta le v zelo tesnih mejah. Tudi prebivalci najvišje ležečih naselbin namreč občutijo neprijetne posledice gorske bolezni, če se povzpno preko tistih višin, na katere so navajeni. Isto je opažati tudi med hribolazci. Člani Barcroftove ekspedicije, ki je raziskovala južno-ameriško pogorje Andov, pripovedujejo, da so v nekem 5000 m visoko ležečem taborišču preplesali celo Silvestrovo noč. Ko pa so potem plezali še više v gore, se je pri mnogih pokazala gorska bolezen.

Mnogo je še stvari v višinskem svetu, ki so nam neznane in drugih, ki jih poznamo, pa si jih ne znamo razlagati. Razmeroma skromne so razlike med višavskim in nižinskim svetom, pa vendar povzročajo v ustrojstvu živih bitij zelo velike izpremembe, ki se jim je treba prilagoditi, zakaj moderna doba je raztegnila življenje tudi v višave, v katerih bivanje človeku ne sme biti težje nego v ravninah.

(Po dr. E. Dachu v "Koralle.")

Izbiranje porote je počasno.

Charlotte, N. C. — Izbiranje porote v zadevi gastonijskih stavkarjev, ki so obtoženi umora policijskega načelnika Aderholta, je jako počasno. V prvih štirih dneh sodne obravnave je bilo zaslišanih 200 prospektivnih porotnikov in od teh je bilo izbranih le šest.

RAZNO

Upor gobavcev na Rumunskem. Nedaleč od kraja, kjer se Dunav izliva v Crno morje, stoji rumunski azil za gobavce. Pred nekaj dnevi je izbruhnil v tem kraju upor. Baje so bili bolniki nezadovoljni s hrano. Sklenili so, da se pritožijo zaradi raznih naravnosti pri prefektu in so to skušali doseči s pobegom iz bolnice. Kakih 20 bolnikov je z velikim vriščem ostavilo azil in se razpršilo na vse strani. Orožniki so imeli mnogo posla, preden so nekatere polovili. Med prebivalstvom pa je izbruhnila panika. Enemu izmed gobavcev se je namreč posrečilo, da je prišel v Jassy, kjer je ostal tri dni. Šele tam so odkrili, kdo je in odkod je prišel. V Jassyju je siromak tri dni prosjačil na ulici. Zdaj, ko so izvedeli v mestu, kaj se je primerilo, je zavladal velik strah, da ne bi gobavec okužil vsega kraja.

Za steklenico ruma je prodal ženo. V Carmauxu na Južnem Francoskem so zaposleni tudi mnogi inozemski rudarji, med drugimi precej Čehov in Poljakov. 26letni Poljak Donec je nedavno odvedel svojemu tovarišu Waszliku ženo, ki je rodom iz Češkoslovaške. Rudarja sta se namreč bila napila in v pijanosti je Waszik prodal Donecu ženo za steklenico ruma. V začetku je trdil, da mu je zakonski jarem pretežak in ga ne more prenašati. Kupčija pa se je kmalu razdrla. Ko se je rudar iztreznil, se je začel kesati in ko se je skesal, je skrušen odšel na redarstvo, kjer je povedal, kaj se mu je primerilo ter prosil objast za posredovanje, da pride zopet do žene, ki se mu je v pijanosti videla manj vredna od steklenice ruma.

Zlato namesto petroleja. Znani francoski bajaničar Jacques Guerin je imel te dni srečo. Neki posestnik v bližini Rouena ga je najel, da bi mu poiskal na njegovih zemljiščih s čarobno palico petrolejski vrelec, ki so ga po nekem latinskem dokumentu izkoriščali tam še v začetku 18. stoletja. Geologi so sicer trdili, da so nahajališča "tekočega zlata" v teh krajih izključena, vendar se posestnik ni dal preplašiti. Guerin je šel na delo in ko je v drugič obšel njegova posestva, mu je začela palica na nekem mestu v resnici nihati. Tu so pričeli kopati in so kmalu zavpili od začudenja. Ne globoko pod zemeljsko površino jim je namreč orodje zadelo ob zarjavelo skrinjo, ki je bila napolnjena z zlatom v obliki palic. To zlato je tehtalo 25 kg. Oljnatega vrelca so pa zaman iskali.

Roman v šestih delih z epilogom.

F. M. Dostojevskij:

ZLOČIN IN KAZEN

Poslovenil Vladimir Levstik.

"Bolj tiho, prijatelj! Ljudje bodo prišli, ki vas bodo slišali. Kaj naj jim rečeva, pomislite!" je zašepetal strahoma Porfirij Petrovič in približal svoj obraz tesno k obrazu Razkolnikova.

"Ne dovoljujem, ne dovoljujem!" je ponovil Rodion Romanovič, kakor stroj, toda zdaj že čisto tiho.

Porfirij se je naglo obrnil proč in hitel odpirat okno.

"Malo svežega zraka naj pride v sobo! In sveže vode bi pili, dragec; to je gotovo napad vaše bolezni!"

In planil je k vratom, da bi poslal po vodo; toda kakor nalašč se je našel za vrati steklen vrč v katerem je bila voda.

"Pijte, prijatelj," je zašepetal in skočil z vrčem k njemu, "morebiti vam potem odleže."

Strah in sočutje Porfirija Petroviča sta bila tako naravna, da je Razkolnikov umolknil in ga začel motriti z osuplo radovednostjo. Vode pa ni sprejel.

"Rodion Romanovič! Dragi moj! Na ta način se morate pripraviti ob pamet, verjemite mi! Ah! Pijte no! Vsaj malo pijte"

Prisilil ga je, da je vzel kozarec vode v roko. Nehote ga je dvignil Razkolnikov do ust; takrat pa se je zavedel in ga z gnusom postavil na mizo nazaj.

"Da, bolezen vas je pograbila! Tako si boste zopet nakopali prejšnjo bolezen, dragi moj!," je s prijateljskim sočutjem zakokodakal Porfirij Petrovič, toda še vedno z nekako raztresenim obrazom. "Moj Bog, a zakaj si bolj ne prizanašate! Včeraj je bil Dimitrij Prokopič pri meni; sam priznam, da sem slabega in zlobnega značaja — toda kaj sta vi dva izvajala iz mojih besed! . . . Za božji čas! Prišel je včeraj, ko smo bili ravno pri obedu, in govoril in govoril . . . Jaz sem samo roke razprostri; no, si mislim — ah, ti moj Bog! Ali je prišel naravnost od vas? Toda sedite, prijatelj, sedite, za Krišč evo voljo!"

"Ne, ne od mene. Vedel pa sem, da je šel k vam, in zakaj da je šel," je rezko odgovoril Razkolnikov.

"Vedeli ste?"

"Sem. Kaj sledi iz tega?"

"To, dragi Rodion Romanovič, da še nisem slišal takih stvari o vas; vse sem zvedel. Slišal sem, kako ste šli pozno zvečer najemat stanovanje, na noč, ko se je že mračilo, kako ste vlekli za zvonec in vpraševali po krvi, da so se vam čudili vsi, delavci in hišnika. Razumem vaš duševni položaj — vaš takratni duševni položaj — toda na ta način morate priti ob pamet! Bogme, da se vam bo zmešalo! Vaša jeza že itak hudo vzkipeva, plemenita jeza nad razžalitvami — v prvi vrsti s strani usode in v drugi s strani policijskega poročnika — na vse kriplje se trudite, da bi pripravili druge do jasnih besed in končali tako vse z enim mahom kajti naveličali ste že vseh teh neumnosti in sumničenj. Kaj ne da? Ali nisem uganil vašega duševnega razpoloženja? Samo da na ta način ne boste zmedli glave samo sebi, nego tudi Razumihinu; saj sami veste, da je preveč dober za to. Vi ste bolni, on pa je kreposten, in vaša bolezen se ga bo prijela . . . Kadar se pomirite, dragi moj, vam povem . . . A sedite vendar, za božjo voljo! Oddahnite se, saj niste nikomur podobni, in sedite, prosim!"

Razkolnikov se je vsedel; trepet ga je mineval in po vsem telesu mu je šla vročina. Z globoko osuplostjo je pozorno poslušal Porfirija Petroviča, ki se preplašen sukal okrog njega. Veroval pa ni niti eni njega besedi, dasi ga je nekaj čudno mikalo k temu. Nepričakovane besede Porfirija o stanovanju so ga popolnoma presenetile: "Kako je to, da ve tisto o stanovanju?" mu je prišlo naenkrat na um, "in še sam mi pripoveduje!"

"Res, v naši sodni praksi se je nedavno pripetil tak slučaj duševne bolezni," je nadaljeval Porfirij. "Dotičnik se je obdolžil umora; in še kako se je obtoževal! Celo halucinacijo je vprizoril, predložil dejstva, popisal položaj in provzročil splošno zmešnjavo; — a zakaj? On sam je bil popolnoma brez lastne krivde deloma povod umora, toda samo deloma, in ko je slišal, da je dal k zločinu povod, je začel žalovati in dozdevati se mu je začelo, da je on sam morilec, in se mu je dozdevalo toliko časa, da se je popolnoma preveril o tem. Pravosodni senat je nazadnje pregledal vso zadevo, oprostil nesrečneža in ga oddal pod nadzorstvo. Zahvaljen bodi pravosodni senat. Da, da, tako je! Ali ni res, prijatelj? Lahko je priti do vročice, ako izkušate razburiti svoje živce na ta način, da hodite ponoči na zvončke zvonit in po krvi vpraševat! Vsega tega dušeslovja sem se naučil v praksi. Na ta način obide človeka včasih zapeljivo čuvstvo, ki ga mika, naj skoči skozi okno ali z zvonika. Ravnotako z zvončki . . . Bolezen, Rodion Romanovič, bolezen! Preveč ste začeli zanemarjati svojo bolezen; posvetovati bi se morali z izkušenim zdravnikom, ne pa tistim debeluhom, ki ga imate! . . . Vam se blede! Vi delate vse to v mrzlični blodnji! . . ."

Za trenutek se je vse zavrtelo okrog Razkolnikova.

"Ali se laže tudi zdaj?" mu je šlo po glavi. "To je nemogoče, nemogoče!" se je branil te misli, čuteč že naprej, do kako besne jeze ga utegne pritirati, in čuteč, da utegne v tej jezi priti ob pamet.

"To ni bilo v blodnji, temveč pri treznem razumu!" je vzkliknil, napenjaje vse sile svojega uma, da bi prodrl v igro Porfirija. "Pri treznem razumu! Ali slišite!"

"Slišim in razumem! Tudi včeraj ste pravili, da sevam ne blede, in še celo ste trdili, da to ni res! Razumem vas v vsem, kar utegnete reči! Eh! . . . Toda, Rodion Romanovič, duša draga, poslušajte vsaj še tole: ako bi bili v resnici krivi zločina ali kakorkoli zapleteni v to prokleto stvar, prosim vas, ali bi mogli trditi sami od sebe, da tega niste storili v blodnji, temveč nasprotno, pri zdravi pameti? In še tako, kakor trdite vi, s tolikšno trdovratnostjo; ali je potemtakem mogoče, vprašam vas? Po mojem mnenju nikakor ne. Ako bi imeli kaj na vesti, bi morali vendar na vsak način trditi, da tega niste storili pri zavesti! Kaj ne? Ali ni res?"

Nekaj lokavega je tičalo v tem vprašanju. Razkolnikov se je odmaknil čisto od divanovega naslonjala; z nemo nezaupnostjo je motril Porfirija Petroviča, ki se je bil sklonil k njemu.

"In kar se tiče onegale — gospoda Razumihina — ali je prišel včeraj iz lastnega nagiba, ali po vašem naročilu? Vi bi morali pač trditi, da je prišel sam od sebe, in prikrivati, da ste ga sami poslali. Toda vi seveda ne prikrivate! Vi bi trdili naravnost, da je prišel po vašem naročilu!"

Razkolnikovu ni prišlo na um, da bi trdil to. Mraz ga je izpreletel po hrbtu.

"Lažete se venomer," je odgovoril počasi in slabotno, in na ustih mu je zaigral bolesten smehljaj. "Radi bi mi zopet pokazali, da poznate vso mojo igro, da poznate vse moje odgovore že naprej," je dejal, čuteč sam, da ne pazi več dovolj na svoje besede; "pripraviti me hočete v strah — ali pa mi sploh rogate . . ."

Srepo ga je gledal pri teh besedah in naenkrat so mu zopet razžarele oči v brezmejni razkačenosti.

"Laž je vse to!" je kriknil. "Vi sami veste, da je za hudodelca najboljše, govoriti po možnosti resnico — in kolikor mogoče priznavati to, kar se ne da prikriti! Ne verjamem vam!"

(Dalje prihodnjič.)

Albin Prepeluh:

ZA SOLNCEM

Nekje na cesti zalaja pes. Dvigne se, z rokami si potegne preko lic, od senc do brade, se potiplje po laseh, nato po vsem životu — kot noričica. Tiho in oprezno, da ne vzbudi suma v tihi noči, stopi v veto, odtod pa na dvorišče. Mesec je pobelil vse, vso samotno in izumrlo pokrajino. Tiho stopa preko dvorišča do sadovnjaka, tam se premisli in zavije na njivo s sklonjeno glavo in bežečimi koraki. Njena črna senca se vleče za njo tiho kot strah. Preplašen ptič zafrfota v zraku in se preleti nad njeno glavo. Na vasi nekje se oglasi čuječi pes in laja tako dolgo, da zbudi tudi svoje tovariše, ki začno tuliti v tiho, svetlo noč. Zahajajoči mesec je povlekel svojo silno povečano senco po njivi; po njej beži napol razpravljena ženska, podobna pravljični prikazni.

Koncem njive sede Cilka na porobek odvodnega jarka. Niva se kadi, tenka bela meglica puhti iz preorane zemlje. Pšenično zrno je bilo položeno vanjo; prihodnje poletje so bo ondukaj zibal težki klas. Glej! — ta košček zemlje je ona sama; osvežila ga je s svojem znojem. Na njem ni grude, ki bi se je ne bili dotaknili njeni prsti; vkopano vanjo jo je žgalo solnce dolgih poletnih dni.

Cilka se z rokami nasloni na vlažno prst in se ozre v sinjebelkasto nebo. Mesec ji pobeli obraz, vrat in roke. Nočni hlad ji hladi razbeljeno glavo. Mesec, viseč na robu obzorja, nalikuje veliki žareči obločnici; zvezde ugašajo kot lučke na oltarju po končani pobožnosti. Samotna tihota bele noči jo umiri, mraz jo stresa in poživi. V gošči se že oglaša čivkanje posamnega ptička; — kmalu bo zazoril dan. —

Jakob je to noč trdno prespal. Ko se prebudi in ozre skozi okno, valuje po dolini bela meglica. Mati je že pri ognjišču, pripravljajoča zajtrk. Solze ji močijo zgubana lica. Ko zasliši v veži sinove korake, se obrne k zidu in si s predpasnikom obriše solze s pordelih oči. Kmalu za sinom stopi tudi stari Stružanec iz sobe, opiraje se ob palico. Poteze njegovega obraza so danes še trše kot sicer, kakor v kamen izklesane. Stopi na hišni prag in se ozira po prazni cesti gori in doli; naposled se zagleda v kadeči se kup gnoja pred hlevom. Iz hleva stopi Jakob, kamor je bil stopil gledat k živini, in postoji pred očetom.

"Pojdeš vseeno?" vpraša oče, ne da bi se ozrl v sina; pozna se mu zadrega.

"Pojdem!" mu odvrne sin z jeklenim glasom. V njegovem srcu so besede, ki jim jezik ne zna izreka.

"Nisem te gonil od doma! Če hočeš, pa ostani!" Stari se ozre v sina roke mu trepečejo. Hudo mu je za edinca.

"Vem, oče! Pojdem vseeno, — saj za nekaj let se vrnem!"

Oče na to molči, sin pa čaka, kaj mu bo še povedal. Obema je hudo, vendar ne znata izraziti, kar živi v njunih srcih. Stari se ozira po vasi, kjer medle iz tenke meglice vogali hiš; potem se obrne proč in vpraša počasi, kakor bi govoril s tretjim, skritim v megli.

"Pojde tudi ona?"

"Pojde!" mu jekne Jakob v uho.

Zopet molčita. Sin gleda v tla, z nogo drsa po pesku premišljujoč, kako bi poprosil očeta za odpuščanje.

"Lepo jesen imamo!" reče naposled.

"Lepo!" mu pritrdi oče. Po kratkem presledku pa vpraša:

"Kdo bo vaju zapeljal do kolodvora?"

"Čemu bi se razkazovala po vsi dolini? Peš pojdeva čez goro!" — Job kriči, da ga oče razume.

Pred leto je bil na široki parceli v gorjozd posekan do tal. Tam, kjer nekoč rasle ponosne hoje, se dess solnči kraški kamen, ki garepreza trnje in robidovje, zatišče kačjim zalegam. Po tepuči se vleče v hrib pešpot. Onrah pogorja leži široka ravanredi nje trg s kolodvorom.

"No, tuprav!" pravi oče in zmigne z meni. Potem pa se opraviči:

"Tale mrlica mi gre do kosti, zato moram nazaj v sobo, kjer bom počak solnca. Jakob, srečen bodi!"

Oče in sin si krepko stisneta roke, se btro pogledata in si tako povesa, da je vse odpuščeno.

"Ostanit zdravi, oče!"

"Če bolpameten, Jakob, te bo sreča mla!"

Med temje skuhala mati koruzne žgan in jih postavila dobro začinjee v veliki skledi na mizo.

"Ali še nprišla?" vpraša mati.

"Kdo?" Jakob dela nevednega in v odregi povesi oči.

"Cilka vndar! Kako si pa čuden!"

"Menda je še tu!"

Res se pokaže na pragu Cilka; na glavi ma svojo veliko culo, v naročju sa spečega, v težko zimsko rut povitega otroka. Upali obraz i bledi, na trudnih očeh se ji pzna prečuta noč.

Po zajtrku pripravi mati še čaj, da jim ne bo mraz na potu. Posušenemu lipovemu cvetu prida šeliva stepca bezgovih jagod in en tepec posušenih borovnic, da aj malce kisne.

Jakob si je bil že zaprtil na hrbet težki bvčeg z vrvjo tako, kakor je nosil časih vojaški nahrbtnik, Cilno culo pa vzame v roko. Cilka znova previje otroka in si ga položi trdno v naročje. Zaporedma stisneta desnico staremu Stružancu, kateremu se zabliše mokre oči, potem pa odideta skozi zadnje duri iz hiše, spremljevana od matere. Na dvorišču postoje; mati se vzpne k sinu in ga poljubi na ustne, Cilko na lice, oba pa pobožno prekriža na čelu. Ko si sežejo še enkrat v roke, se Jakob in Cilka namerita težko stopaje vzdolž trde njive proti gori. Mati gleda za njima, dokler ne izgineta za belo megleno steno. Tedaj zdrkne na kolena, solze ji zalijo oči.

Dobre pol ure pozneje si napravijo ognjeni solčni žarki pot skozi belo megleno morje. Z roso posrebrenimi travniki so posuti z brezštevilnimi, pestrobarvnimi, bleščečimi se biseri. Počasi se popenjata mlada popotnika na goro. Na vrhu pušče, pod gazdom, se ustavita in ozreta. Solnce ju ožari, prah njegovih pramenov ju pozlati. Jakob maha s klobukom, Cilka z roko, mati z obema tako dolgo, dokler ne izgineta za pordelimi debli visokih smrek.

•

Lepa jesen se je končala z nalivi; za njimi je prišel sneg, z njim mraz. Kamen je pokal od mraza, sneg pa je obležal do Velike noči. Starega Stružanca je zmlela huda zima; pokopali so ga, ko se je oglasila lahkomiselna kukavica. Burčev drugi sin se je vrnil od vojakov in se oženil še tisto leto. Ko je stari Burec izročal posestvo sinu, je izgovoril tudi svojemu nezakonskemu nečaku — "Amerikancu" — doto. Jakob in Cilka sta se v Ameriki poročila. Spočetka se jima je slabo godilo, zakaj več mesecev sta bila brez dela. Sedaj oba zaslužita in hranita; poslala sta domov že nekaj denarja.

Stara Stružanka živi na kmetiji sama z živema deklama težko delo jo je zaključilo in ji postaralo obraz. Sedaj je še molčečnejša, kot je bila nekdaj. Kakor bi neprestano časa iskala, hodi pogosto iz kuhinje v sobo, iz sobe v kamrico, odtod v hlev in na senjak. Večkrat stopi na cesto pred hišo, se ozira gori in doli, potem pa se nečesa domisli in gre na dvorišče ter gleda v goro. Išče in čaka.

Dom se je izpraznil. Ko mine leto in dan, je hišni zid okrušen, počrnela slama na strehi preluknjana, hlev pa skoro zapuščen. Vežna vrata so povešena in reže. Na njivah, na teh nekoč kadečih se njivah, pa raste trava.

(Konec.)

Najzanesljivejše dnevne delavske vesti so v dnevniku "Prosveti". Ali jih čitate vsak dan?

NAJVEČJI PUSTOLOVEC NAŠEGA ČASA.

V Nemčiji pričakujejo baš te dni znanega pustolovca Trebitscha-Lincolna, okoli petdeset let starega žida, ki se je pokristjanil in celo postal pastor v Kanadi, pri tem pa ni prav nič izpremenil svoje nature. S Kanado nezadovoljen se je Trebitsch-Lincoln preselil v Anglijo. Tam je bil nekaj časa izvrsten pridigar in tolmač Svetega pisma. Vendar ga to ni oviralo, da ne bi javno priznal svojega ateizma. V Londonu se je tudi seznanil z nekim kvekerjem, ki mu je bil zaupal večjo vsoto denarja. S tem denarjem je začel pustoloviti, špekulirati in je grdo prevaril svojega dobrotnika.

Prišlo je l. 1915, ko je moral pustolovec bežati v Ameriko, kjer je začel agitirati proti Angliji in v korist Nemčije. Anglija je zahtevala njegovo izročitev in ga je žigosala za najobskurnejšega sleparja. V Londonu je bil namreč obsojen na robijo, ker je bil ponaredil neke menice. Tudi na Madžarskem je igral tajno, še danes nepojasnjeno političnopustolovsko vlogo. Na Nemškem se je sukal v monarhističnih krogih, a bivši cesar Viljem, pri katerem se je javil v Doornu, pa ga ni hotel sprejeti, menda zaradi tega ne, ker se je bal, da ne bi mu nasedel. Pri znanem Kappovem puču je igral slepar dokaj vidno vlogo, potem pa je hodil iz mesta v mesto in krošnjaril s politiko in f i n a n c a m i. Videč, da je njegove karijere v Evropi konec, se je podal na Kitajsko, kjer je postal svetovalec maršala Vupejfuja. Toda tudi na Kitajskem ni našel ugodnih življenskih pogojev. Odpotoval je na Ceylon, s Ceylona pa jo je naglo pobrisal na Angleško, kjer je bil njegov sin obsojen zaradi nekega kriminalnega delikta. Vendar mu Angleži niso dovolili izkrcanja na njihovem ozemju. Sin pa po zakonih zapade smrti. Nato je odpotoval Trebitsch ponovno v Ameriko, v Evropi pa je dal razširiti vesti, da je umrl. Prekrstil se je namreč v dr. Tendlerja in je stopil v neki budistični samostan. Tam je dosegel svečeniško čast, a moral je kmalu zopet zbežati, ker se je diskreditiral z umazanimi ljubavnimi aferami. Zadnje leto se je Trebitschevo ime mnogo omenjalo v zvezi z dogodki v Afganistanu. Baje je tamkaj rovaril proti Amanulahu in delal za Habibulaha, ki ga je boljše plačal. V Evropi je Trebitsch-Lincoln nehvaležna prikazen, zato so nemške oblasti sklenile, da ga izženejo, čim se pojavi na meji.

Ali želiš znati pravilno pisati in čitati slovensko? Naroči si "Slovensko - angleško slovnico," katero je izdala in ima na prodaj Književna matica S. N. P. J.

POZOR SLOVENKE!

Slovenski vdovec si želi dobiti slovensko dekle ali vdovo v starosti 40 do 50 let v svrho ženitve. Jaz sem star 46 let. Če katero veseli, naj piše na naslov: Slovenski vdovec, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.—(Adv.)

POZOR ROJAKI V YOUNGSTOWNU, WARRENU, O., IN OKOLICI!

Ako lastujete stavbišče (lote) v Youngstownu, Warrenu, Ohio, ali okolici, vam mi postavimo hišo na dotičnem stavbišču. Vaše prazno stavbišče vam ne prinaša primernega dobička od vloženega denarja, temveč imate samo stroške, in tega dejstva se ne zavedate, dokler si ne postavite hiše na stavbišču. Ko ste kupili stavbišče, je gotovo bila vaša želja, da si sezidate svoj dom na istem, ker drugače bi stavbišča ne kupili.

Naš načrt zidanja in financiranja domov omogoči, da vsakdo lahko lastuje svoj dom. Sedaj je primeren čas zato, in nikar ne odlašajte do prihodnjega leta, ker se vam ne bo slepe zopet nudila prilika postaviti si svoj dom po taki ceni in tako lahkimi denarnimi pogoji, kot ravno sedaj. Skrbeli bomo tudi, da se hiša, katero mi postavimo, proda ali odda v najem, ako vi tako želite. Pogodbe za zidanje domov se sprejemajo le do 30. septembra t. l., zatorej se odločite hitro.

Mi imamo tudi nekaj novih hiš in malih farm na razpolago, katere zamenjamo in vzamemo vaše stavbišče kot prvo naplačilo.

Pišite po nadaljna pojasnila, in omenite natančen prostor, kje se vaše stavbišče nahaja.

GENERAL HOME CONSTRUCTION COMPANY,
312 City Bank Building,
Youngstown, Ohio.

NOVO ŽIVLJENJE

Otresite se zlobih počutkov s Severove Esorke zanesljive odvajalne tablete, odpravi zaprtnico, pomaga slabi, spanju in boljšim počutkom. Dobivite ga pri lekarnarju.

SEVERA'S ESORKA

Kaj je za storiti v slučaju slabih ledvic in mehurja.

Ljudje, ki trpe na vnetju ledvic in mehurja, najdejo veliko pomoč v Nuga-Tone. To čudovito zdravilo odpravi vstajanje ponoči in slab počutek tur bolečine v križu, kakor tudi izboljša nervozno stanje, ki je tako škodljivo zdravju.

Mr. G. M. Hunter, Galveston, Tex., je izvedel nerednosti ledvic in pravi: "Odkar uživam Nuga-Tone nimam več nerednosti ledvic. Spim dobro in ni mi treba ponoči vstajati." Nuga-Tone je čudovito sredstvo zoper nerednosti ledvic in mehurja." Nuga-Tone se prodaja pri vseh trgovcih z zdravili in ako ga vaš trgovec nima v zalogi, naj vam ga naroči od zalagatelja z zdravili. (Adv.)

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladinski list svojemu prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za mal denar lahko pošljete svojcem v domovino.

POJASNILO DRUŠTVENIM TAJNIKOM.

Pojasnilo društvenim tajnikom glede novega sistema plačevanja naročnine za dnevnik list Prosveta. Vsak član, ki želi, da se naroči po novem sistemu, mora najprej plačati ves stari dolg do 30. junija 1929, ako je kaj dolžan za nazaj na naročnini, in šele potem od prvega julija naprej se lahko vzame naročnino po novem sistemu. Vsak se mora naročiti ZA CELO LETO. V nobenem slučaju se ne sme prišteti več kot TRI tednike k enemu dnevniku. Vsak naročnik mora plačati najmanj $2.40, ako želi po novem sistemu upoštevati naročnino, torej plačati se mora $4.80 in en $3.60 in dva $2.40 in tri tednike. Vsak mora zapisati poleg onega imena, na katerega zapišete naročnino, tudi društveno številko, ime ali imena onih drugih članov, ki dajo zraven svoj tednik. Vsi morajo biti od ene družine, lahko so pa od dveh društev, napriměr žena od ženskega in mož od moškega in hči od mladinskega društva, ampak morajo biti vsi iz ene družine. Imena se lahko zapiše na kos papirja zraven ali pa odzadej na listek na katerem je pisano ime naročnika. Provizijo smejo vzeti v smislu sporazuma tajniki in zastopniki le od one svote katero so njim plačali naročniki in v nobenem slučaju ne več kot 20%. Listke, imena, naslove in denar je poslati na upravništvo lista Prosveta. V nobenem slučaju ne dobite dnevnika ako ne doplačate kakor je gori navedeno. To velja le za one naročnike, ki sedaj plačajo, ne pa za one, ki imajo plačano še naprej.

Prosimo uljudno vse tajnike, da upoštevate ta navodila, ker drugače nam absolutno ne bo mogoče voditi tega sistema. To pojasnilo naj služi vsem tajnikom in zastopnikom, vsakemu posebej sploh ne moremo pisati, torej izrežite iz lista in shranite, da bodete imeli vedno pri rokah, da se bodete vedeli ravnati v takem slučaju. Prosim upoštevajte to. Z bratskim pozdravom za Prosveto —

Filip Godina, upravitelj.

NAZNANILO.

Društvenim tajnikom in tajnicam se tem potom naznanja, da morajo naznaniti vse spremembe naslovov in članic, naslove novih članov, ta imena in naslove odstoplih, črtanih in izobčenih članov naznaniti upravništvu Prosvete, da se lahko toliko vredi imenik za pošiljanje lista Prosveta. Imena in naslove, katere pošljete glavnemu tajniku, ostanejo tudi v arhivu in jih upravništvo ne dobi. Torej je zelo važno, da vselej pošljete na naslov zato pripravljenih listnih vse naslove upravništvu Prosvete posebej. Pri vsaki spremembi naslova naj se vselej omeni stari in novi naslov. Upravništvo uljudno apelira da društveni tajniki in tajnice to upoštevajo.—Filip Godina, upravitelj.

Tiskarna S.N.P.J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOCA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Cene zmerne, unijsko delo prve vrste. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY
2657-59 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA